

الْعَقَادُ

अल् अकाइद

અલ્ અકાઇદ

ભાગ ૧

મૂળ લેખક
હિન્દુ અલ્લામા બઠેરુલ્લિલુમ
અશારકુલ્લિલમા
સેયદ અશારક 'શાસી' સાહબ (રે.આ.)

અનુવાદ
ડૉ. સેયદ અશારક 'યદુલ્લાહી'

Published by :

THE YADULLAHI TRUST

16-3-806/2, Chanchalguda, Hyderabad-24 A.P.

અલ અકાયદ

ભાગ : ૧

કમસિન બચ્ચોં કી તાલીમ કે લિયે

-: મૂળ લેખક :-

હિત અલામા બહેરાઉલૂમ અશરકુઉલમા
સૈયદ અશરફ 'શમ્સી' સાહબ (રે. આ.)

-: અનુવાદ :-

ડૉ. સૈયદ અશરફ 'યદુલ્લાહી'

બિન

હિત સૈયદ રૌશનમીયાં સાહબ

પ્રકાશક

ધી યદુલ્લાહી ટ્રસ્ટ

૧૬-૩-૮૦૬/૨, ચંચલગૃહા, હૈદરાબાદ - ૫૦૦ ૦૨૪.

કારીઉલ્કુઆઈન, ફૂકીર ઈલલાહ

મહુમ પીરભાઇ મીયાંભાઇ 'સાદિક' (રે. અ.)

કે નામ

જિન્હોને ઇસ કિતાબ 'અલ અકાઇદ' કી એહેમિયત કો સમગ્રતે હુવે, આજ સે ૨૦ સાલ પેહલે ઇસકા તર્જુમા ગુજરાતી ગુજરાન મે કિયા થા. જો બાગ વુજુહાત કી બિના પર છપ ન સકી.

જો બરસો 'મદ્રસાએ શાબીના' મસ્જિદે મહદવિચા, પાંજણીગરવાડ મે પીરોમુશિદ હિન્દુરત સૈયદ રૌશનમિયાં સાહબ કે એરેનિગારાની બર્થ્યો કો તજવીદ સિખલાને કી લિલ્લાહ ખિદમત અંજામ દેતે રહે.

એડિશન : પેહલા (મે - ૧૯૯૭)

મૂળ લેખક : હિન્દુરત અલ્લામા બહેલુલિલુમ અશારકુલિલમા
સૈયદ અશારકુ 'શાખી' સાહબ (રે. અ.)

અનુવાદ : ડૉ. સૈયદ અશારકુ યદુલ્લાહી

એરે નિગારાની : પીરોમુશિદ મોલ્વી હ. સૈયદ રૌશનમિયાં સાહબ,
યદુલ્લાહી એહલે ડભોઇ.

પ્રુફ રીડીંગ : સૈયદ અલી 'નદીમ' યદુલ્લાહી,
લેક્ચરર : ઇકોનોમિક્સ એમ. એસ. ચુનિ.,
બરોડા.

:- કિતાબ મિલને કા પતા :-

- હિન્દુરત સૈયદ રૌશનમિયાં સાહબ, પાંજણી ગરવાડ, ડભોઇ. ફોન : ૫૨૮૮૭
- હિન્દુરત સૈયદ કાસિમમિયાં સાહબ, વાડી-તાઈવાડા, બરોડા.
- ડૉ. અશારકુ સૈયદ, કુબેરનગર, બોડેલી. ફોન : ૦૨૬૬૫-૨૦૭૨૪

તારારૂફ

અગ્ર

પીરોમુર્શિદ મૌલાના મૌલવી

ઉત્તરત સૈયદ રૌશનમિયાં સાહબ 'ચદુલ્લાહી',
સજ્જાદા દાયરાએ મહદવિયા પાંજણીગરવાડ, ડભોઈ.

અલ્લામા 'શમ્સી' કી જાતે ફુલ્લુંઝો બરકાત કૌમે મહદવિયા કે લિયે બિલ્ખુસૂસ (ખાસ તૌર પર) ઔર બિરાદરાને વતન કે લિયે બિલુભૂમ (આમ તૌર પર) મોહતાજે તારારૂફ નહીં. દક્ણ કે હસ માયઅનાજ સપૂતને અપની સારી જિંદગી દર્સો તદરીસ (પળ્ણને પળ્ણાને મેં) ઔર મશાગિલે ઈલ્મીયા મેં સર્જ કરદી.

ઈલ્મોફન હાસિલ કરને કે લિયે આપને જો મેહનતે શાક્કા બદાશિત કી ઔર જિન નાસાજગાર હાલાત મેં જબકે ઉસ દૌર મેં તાલીમી મરાકિઝ કા ફૂકદાન (કમી) થા, જિન જિન દુશ્વાર મંજિલોં કો તૈ કરતે હુવે ઈલ્મ કો હાસિલ કિયા, વો અપને મેં આપ મિસાલ હૈ.

ઉત્તરત અલ્લામા, બહેરુલ્લાહુમ, અશરફુલ્લાહુમા, મુફ્સિસ્સિરે કુરઆન, સૈયદ અશરફ શમ્સી (રે.અ.) એક મશહૂરો મારુફ જૈયદ (પ્રભર) આલિમ થે. ૧૨૮૦ હિજરી કે માહે સફરકી પાંચવી તારીખ કો (૧૮૬૩ ઈ.સ. મેં) અલ્લામા હૈદ્રાબાદ, દક્ણ મેં પૈદા હુવે થે. આપ હુસૈની સાદાત, આલેનબી ઔલાદે અલી (રજિ.) સે થે. ઈમામ જૈનુલઅબિદીન, ઈમામ જાફર સાદિક વગોરા સે હોતે હુવે આપકા નસબી સિલસિલા, આંહઉત્તરત સૈયદ મુહંમદ જૌનપૂરી મહદીયેમવળિદ (અ.સ.) તક પહુંચતા હૈ ઔર મહદીયે મવળિદ સે સૈયદ મહમૂદ સાનીયે મહદી (રજિ.), હ. શાહે યાહુબ હસને વિલાયત (રજિ.), સૈયદ ખુન્દમીર બનીઈસરાઈલ, સૈયદ યહુલ્લાહ બળેશામિયાં (રે.અ.), સૈયદ યાહ્યા (રે.અ.), સૈયદ કાસિમ (રે.અ.) સે હોકર હ.સૈયદ અલી મક્કી બળેમિયાં સાહબ (રે.અ.) મુસન્નિફે અલ્કૌલુલ્મહમૂદ, ફી મહદિયલ મવઉદ

(જો શરીરે મક્કા કી ફર્માઈશ પર શરીરે મક્કા કે મુતાલિએ કે લિયે મક્કે મેં લિખી ગઈ થી.) તક પહૂંચતા હૈ. અલ્લામા શમ્સી (રે.અ.) સૈયદ અલી મક્કી બળેમિયાં સાહબ કે બળે ફરજંદ હ. સૈયદ અશરફ આલિમ અચ્છા મિયાં સાહબ (મદર્ઝુન ધોલકા) કે પોતે હૈન. અપની પૈદાઈશ કે સિલસિલે મેં અલ્લામાને એક હિલચસ્પ વાકેઆ ખુદ બયાન કિયા હૈ, ફર્માતી હૈન કે મેરે વાલિદે મર્હુમ (હ. સૈયદ અલી, રૂસ્તુમ બળેમિયાં સાહબ રે.અ.) જબ હજ સે વાપિસ હુવે, બંબઈ સે અહમદાબાદ, ગુજરાત કા ઈરાદા ફર્માયા. વહાં સે મુકામે ધોલકા કી તરફ જહાં મેરે દાદા અલ્લામતુલઅસ્સ, મૌલાના સૈયદ અશરફ આલિમ અચ્છા મિયાં સાહબ કુદ્દુસ સિર્જનું કા મજાર મુખારક હૈ કૂચ કિયા ઓર બાદ જ્યારત અલ્લાહ સે દુઆ કી કે મુજે એક એસા લગકા અતાફર્મા જો સાહબે જહને સાકિબ હો. અલ્લાહતાલાને ઉનકી યે દુઆ કુભૂલ ફર્માઈ. ઈસ નાચીઝ કા વુજૂદ કુભૂલિયતે દુઆ સે હુવા થા.

ગરજ અલ્લામા શમ્સી કૌમે મહદવિયા કે યદુલ્લાહી ખાનદાન કે ચશ્મોચિરાગ થે આપકા સિલસિલાને નસબ જ્યારા (૧૧) વાસ્તો સે ઈમામુના હ. મીરાં સૈયદ મુહમ્મદ જોનપૂરી મહદીયે મવાઉદ (અ.સ.) સે મિલતા હૈ.

અલ્લામા સૈયદ અશરફ શમ્સી સાહબને ઈજ્જેદાઈ દીની તાલીમ અપને વાલિદે બુજુર્ગવાર હ. સૈયદ અલી રૂસ્તુમ બળે મિયાં સાહબ (રે.અ.) સે હાસિલ કી. આપકે વાલિદ માજિદ ને આપકો કુરાને શરીરી, કરીમા, હિકાયતે લતીફા ઓર ગુલિસ્તાં કે પાંચ બાબ પઢાયે થે ઓર મીજાન ભી શુરૂ કરાદી થી. મગર બક્કાએ ઈલાહી જબ અલ્લામાકી ઉન્ન ૧૦ ઓર ૧૧ સાલ કે દરમ્યાનથી આપકે વાલિદ કા ઈજ્જતકાલ હો ગયા (૨૪, રમજાન, ૧૨૮૦ હિજરી). વાલિદ માજિદ કી રેહલત કે બાદ આપને અપને ચચ્ચાજાદભાઈ ફરીર બાસફા હ. મૌલાના સૈયદ દાઉદ સે જિન્હોને આપકે વાલિદ સે બયઅતભી કીથી હ. કારસીકી તકમીલ કી ઓર ઉસકે બાદ કૌમે મહદવિયા કે મશહૂરો મારુફ બુજુર્ગ હ. મૌલાના મૌલવી સૈયદ નુસરત સે દર્સ લેના શુરૂ કિયા. ઈલ્મે તસવ્યુફ કી તેહસીલ આપને મૌલાના સૈયદ મહમૂદ (રે.અ.) સે કી જો આપકે બળે ભાઈ ઓર યદુલ્લાહી દાયેરે કે સજ્જાદા જાનશીન મુરિદ થે ઓર ઈસ ઈલ્મ મેં બળી મહારત રખતે થે.

જब આપકી ઉત્ત્ર સતતા (૧૭) સાલકી હુદ્દ ઉસ જમાને મેં ડબીરપૂરા કે દરવાજે કે કરીબ એક મદરસા કાયમ હુવા જિસકે મોહતમિમ મૌલાના અભ્યાસઅલી ખાં થે. આપકે જોશે તેહસીલે ઈલ્મ કી તિશનગી અભી બુજી નહીં થી ઓર ઉસ્તાદ કી જુસ્તજૂ જારી થી. ચુનાંચે મૌકે સે ફાયદા ઉઠાકર હિ-૧૨૮૮ મેં આપ. ઈસ મદરસે મેં દાખિલ હો ગયે. યહાં આપને ખાન, અલ્લામા જામેઊલ ઉલૂમ મૌલાના અભ્યાસઅલીખાં સે

૧. માનાનીઓબયાન	૨. ફલસફાઓ હિકમત
૩. રિયાજી	૪. જબ્રો મુકાબલા
૫. તારીખો અદબ	૬. હૈઅતો હિંદસા
૭. હદીસો ઉસૂલે હદીસ	૮. મુનાજરાઓ ફરાઈજ
૯. અકાઈદો કલામ	૧૦. તિજ્જ ઔર
૧૧. ઈલ્મુલ્લાખાક	

કે ઉલૂમ પઢે.

ગરજ મૌલાના અભ્યાસ અલીખાં કી દર્સાગાહ સે ફારિગુતેહસીલ હોને કે બાદ (તાલીમ પુરી કર લેને કે બાદ) ૨૬, શવ્યાલ હિ. ૧૩૦૪ કો નિહાયત ઈજ્ઝાતો એહતેશામ સે મક્કા મસ્લિષ્ટ, હૈદ્રાબાદ મેં મશહૂર ઉલમા ઓર ઉમરાએ હૈદ્રાબાદ કી મૌજૂદગી મેં આપકી દસ્તારબંદી હુદ્દ. ઈસ મૌકે પર આપને જો કસીદા લિખા થા હાજિરીને મજલીસને ઉસ કી બળી તારીફો તેહસીન કી. દસ્તારબંદી કે સાથ ઉસ્તાજુલ અસાતિજ્હ ફાજિલે ઉલૂમ મૌલાના અભ્યાસઅલીખાંને જો સનદે ઈલ્મી અતાડી ઉસમે ઉન્હોને આપકો 'બહેરુલઉલૂમ' સે મુખાતિબ કિયા.

દસ્તારબંદી ઔર સનદે ઈલ્મી કે બાદ ભી આપને કર્દ ઈલ્મોફન હાસિલ કિયે. ચુનાંચે નુજૂમો રમલ કી તાલીમ આપને હ. મૌલાના સૈયદ મુસ્તિશ (ર.અ.) સે હાસિલકી. ઈલ્મે ક્યાણ પર ભી આપકો દસ્તરસ હાસિલથી. કહા જાતા હૈ કે આપ ક્યાણ પર કિસી કે મુતાલિક જો રાયે કાયમ કરતે થે વહ સહી કરાર પાતીથી. ફને કિરઅત કે ભી આપ ઉસ્તાદ થે. કારી મુહંમદ ઈબ્રાહીમ સે આપને કિરઅતે સબઆ કી ઐસી તાલીમ પાઈથી કે ઉસ્તાદ કો અપને ઈસ

જब આપકી ઉત્ત્ર સતતા (૧૭) સાલકી હુઈ ઉસ જમાને મેં ડાબીરપૂરા કે દરવાજે કે કરીબ એક મદ્રસા કાયમ હુવા જિસકે મોહતમિમ મૌલાના અભ્યાસઅલી ખાં થે. આપકે જોશે તેછસીલે ઈલમ કી તિરણગી અભી બુઝી નહીં થી ઓર ઉસ્તાદ કી જુસ્તજૂ જારી થી. ચુનાંચે મૌકે સે ફાયદા ઉઠાકર હિ-૧૨૮૮ મેં આપ ઈસ મદ્રસે મેં દાખિલ હો ગયે. યદ્યાં આપને ખાન, અલ્લામા જામેઉલ ઉલુમ મૌલાના અભ્યાસઅલીખાં સે

૧. માનાનીઓબયાન	૨. ફલસફાઓ હિકમત
૩. રિયાજી	૪. જબ્રો મુકાબલા
૫. તારીખો અદબ	૬. હૈઅતો હિંદસા
૭. હદીસો ઉસ્તૂલે હદીસ ૮.	મુનાજરાઓ ફરાઈઝ
૯. અકાઈદો કલામ	૧૦. તિબ્બ ઔર
૧૧. ઈલમુલ્લાઅખ્લાક	

કે ઉલુમ પઢે.

ગરઝ મૌલાના અભ્યાસ અલીખાં કી દર્સગાહ સે ફારિગુતેહસીલ હોને કે બાદ (તાલીમ પુરી કર લેને કે બાદ) ૨૯, શાંખાલ હિ. ૧૩૦૪ કો નિહાયત ઈજ્ઞાતો એહતેશામ સે મક્કા મસ્જિદ, હૈદ્રાબાદ મેં મશહૂર ઉલમા ઓર ઉમરાએ હૈદ્રાબાદ કી મૌજૂદગી મેં આપકી દસ્તારબંદી હુઈ. ઈસ મૌકે પર આપને જો કસીદા લિખા થા હાજિરીને મજલીસને ઉસ કી બળી તારીફો તેહસીન કી. દસ્તારબંદી કે સાથ ઉસ્તાજુલ અસાતિજ્ઝ ફાજિલે ઉલુમ મૌલાના અભ્યાસઅલીખાંને જો સનદે ઈલ્મી અતાડી ઉસમે ઉન્હોને આપકો 'બહેરુલઉલુમ' સે મુખાતિબ કિયા.

દસ્તારબંદી ઓર સનદે ઈલ્મી કે બાદ ભી આપને કર્દ ઈલ્મોફન હાસિલ કિયે. ચુનાંચે નુજૂમો રમલ કી તાલીમ આપને દ. મૌલાના સૈયદ મુસ્તિફા (ર.અ.) સે હાસિલકી. ઈલ્મે ક્યાફ્શા પર ભી આપકો દસ્તરસ હાસિલથી. કહા જાતા હૈ કે આપ ક્યાફ્શા પર કિસી કે મુતાલ્લિક જો રાયે કાયમ કરતે થે વહ સહી કરાર પાતીથી. ફને કિરઅત કે ભી આપ ઉસ્તાદ થે. કારી મુહંમદ ઈબ્રાહીમ સે આપને કિરઅતે સબઆ કી ઐસી તાલીમ પાઈથી કે ઉસ્તાદ કો અપને ઈસ

शार्गिंड पर नाज था, जिसका उन्होंने सनदे किरअतमें ईजहार किया है। खुशनवीसी भी आपने सीधी थी। ईल्मे मोसीकी भी हासिल किया था। मौसीकी से आपको बणी दिलचस्पी थी।

इन सब उलूम के अलावा उस दौर के सिपाहियाना फ़न भी हासिल किये थे और बिन्नोट में साड़बे कमाल थे। तलवारबाजी में भी महारत हासिल की थी। कहेते हैं कि आप ईन्सानी जिसकी रगों के ईल्म से भी वाकिफ़ों मालिर थे (एक्युप्रेशर)। सच इमर्या हैं हज़रत 'नूर' ने...

અહેરુલ ઉલ્લૂમો અશરફો અલ્લામાએ જમાં

જે જા એક તે રે કિયે હૈ ભિતાજે ઈલ્મ

मौलानाने २५ साल हुसूले ईल्म में सई किये और बक्या सारी उम्र ईशाअते तालीम में गुज़ार दी।

तेहसीले ईल्म के बाद जब आपके दर्सोत्तरीस की खूबीयों की शोहरत शार्गिंड के जरीये फ़ैलने लगी तो मौलवी ईलाही बप्श सदर मुहतमीम दारुलउलूम (हैद्राबाद) ने आपसे मिलकर आपको आला जमाअतों यानी मौल्वी फ़ाजिलो कामिल की तदरीस सिपुर्द की। आपने इन फ़राईज को निष्ठायत खुश अस्खूबीसे अंजाम देना शुरू किया और थोળे ही दिनों में अपनी फ़ितरी सलाहियतों से अपना मकाम खास पैदा कर लिया।

जब दारुलउलूम पूरी तरह ज़ामिआ (उस्मानिया) के शोअबखे दीन्यात में भिला दीया गया तो आपकी खिदमत भी वहां मुंतकिल (तब्दील) हो गई। ये आपकी मेहनत, ईर्झ शनासी और जौको शुग़़़े तदरीस (शिद्दते महोज्जत से पण्डाने का जौक) ही का नतीज़ था के बजौर किसी दरभ्वास्त के आपको मुसलसिल पांच साल तक तौसीअ (बढ़ती) भिलती रही। ईतकाल के तीन साल कब्ज़े आप वर्जी़े पर सुबकदोश (निवृत्त) हुवे।

अल्लामा शम्सीने उसरतोतंगदामानी (गरीबी) के बावजूद दर्सोत्तरीस की फ़राखदिलाना ईशाअत के साथ मुझ्जलिफ़ ईल्म और फ़न पर कमोबेश देढ़सो (१५०) किताबें लिखी हैं।

अल्लामा की पेहली तस्नीफ़ (किंताब) गालिबन 'अल्लयात बादलमात' है जो उर्दु जुबान में लिखी गई है जो मौलवी गज़नफ़रअली, मददगार सदरे मुहासिब की फर्माइश पर लिखा गया। एक और रिसाला 'अल्लाकुल वल्मअकूल' भी है जो आपने मौलवी मुहम्मद मुहियुद्दीनखां कू फर्माइश पर लिखा। उन्हीं की फर्माइश पर 'नूरुल्यन्वार' का तर्जुमा भी आपने किया। मौलवी अब्दुलहक्क साहब (बी.ए.) 'बाबाए उर्दु' जो एक हेसियत से अल्लामा के शारिरिक भी थे उनकी फर्माइश पर आपने 'हकीम अबुलवलीद' मशहूर हकीमो फीसूह की सवानेह भी लिखी, जो दस (१०) जुलाई में (हिस्सों में) है।

अल्लामा की एक बेशेबहार 'अरबी' तस्नीफ़ 'तन्वीरुद्द दरायह झी शरहे उसूलुर रिवायह' है। उसका तआल्लुक रिवायाते महदविया की दरायतो तन्कीद (जांच पड़ताल) से है। अफ्सोस है कि इस अहेम तस्नीफ़ का किसीने तर्जुमा नहीं किया। अगर इसका तर्जुमा हो जाय तो वो कौमे महदविया के लिये बेहद मुझीद होगा और इससे वो तमाम खराबियां दूर हो सकेंगी, जो गलत, फरजी (नकली) और तहरीफ़ शुदा (बदली हुई) रिवायतों से मङ्गलों अकायदों तारीख पर असर अंदाज़ हैं।

मौलाना का सब से बड़ा ईल्मी कारनामा 'कुर्अन शरीफ़' की अरबी तक्सीर 'लवामेउलबयान' है। अल्लामा की इस अरबी तक्सीर को मौलवी सैयद नज़्मुद्दीन साहब यदुल्लाही (ऐहले बड़ौदा) तबाघ कराने (छपवाने) की तरफ़ मुतवज्ज़े हुवे और गालिबन एक हजार सङ्हितात से कुछ ज़ियादा हिस्सा तबाघ भी हुवा (छपा)। उर्दु तर्जुमे की ग़रुरतका भी कुछ हजारात को ऐहसास हुआ था, चूनांचे अल्लामा के शारिरिकों में से जनाब मुहम्मद सआदतुल्लाहखां साहब 'होश' फ़ाज़िलो कामिल मुतक़लिम ने तीसवें पारे की तक्सीर का तर्जुमा और मौलाना सैयद आलम साहब फ़ाज़िलो कामिल मुतक़लिमने 'सूरे फ़तेहा' का तर्जुमा किया और ये दोनों तर्जुमे अल्लामा की ज़िन्दगी में छपकर शाये हुवे।

कौमी अफ़ादीयत (फ़ायदे) के लिये अल्लामाने उसूलो अकाईटे महदविया पर जो किंताबें और मज़ामीन उर्दु में लिखे हैं, उनकी भी कसीर तादाद है। चंद

કિતાબેં જો અલ્લામા કી હયાત મેં શાયે હો કર મંજરેઆમ પર આ ચૂકી હેં વહેં
થે હૈ -

૧. તન્વીરુલ હિદાયા
૨. અલઅકાઈદ (ચાર હિસ્સે)
૩. તર્જુમા 'અલ્કૌલુભમહમૂદ'
૪. જિલાઉલ ઐનેન
૫. કૌલુલવજુલ અહેલુતમીઝ
૬. રિસાલએ મેઅરાજ
૭. અલ્કૌલુલમુબીન ફિલ્મઅસૂમીન ઓર
૮. તબ્દીનુલ હિદાયા

માહે જિલહજ્જ ૧૭૪૮ હિ.કે આખિરી અશરે મેં અલ્લામા પર મરજે સરતાન
કા હમલા હુવા. ઈખ્તેદામેં હકીમોં ઔર વૈદોં કે ઈલાજ હોતે રહે. જબ મર્જને
શિદ્ધત ઈખ્તેયાર કરલી તો 'કાયદે મિલ્લત' નવાબ બહાદૂર યારજંગ કે ઈસરાર
પર ઉસ્માનિયા દવાખાને મેં દાખિલ હો ગયે. વહાં દૂસરે રોજ ઓપરેશન
હુવા. મગર જખ્મ કમ હોને કે બજાયે ફેલતા ગયા. હાલત દિન બદિન
બિગળતી ગઈ.

અપની કેફિયત કો મહેસૂસ કરકે અલ્લામા ને ઉસૂલે મહદવિયા કે તહીત તર્કે
દુન્યા કી ઔર વર્ણિકા છોળને કી દરખાસ્ત હે દી. ઈસ મરજ કી ઈતેહાઈ
તકલીફ ઔર કર્બો બેચૈની કે દૌર મેં ભી અલ્લામા ઉન તમામ લોગોસે બાતચીત
કરતે થે જો જોક દર જોક અયાદત (મિજાજ પુરસી) કે લિયે આતે થે. કોઈ
શાખસ તકલીફ કી કેફિયત પૂછતા તો ફર્માતે મત પૂછો, અલ્લાહ હી બેહતર
જાનતા હૈ કે ક્યા તકલીફ હૈ અગર કષ્ટું તો ઉસકે ફરજિલ કી શિકાયત હોગી.
જબ હાલત કરીબુલ્ભર્ગ હુઈ તો ૨૫, મુહર્રમ કી શામ અલ્લામા કો ઘર લાયા
ગયા. આખિર વક્ત તક ઉનકે હોશોહવાસ બરકરાર થે. ૨૬, મુહર્રમ, ૧૭૪૮
હિજરી કો નમાજે ફજ કે વક્ત ઉન્દરતર (૬૮) સાલ કી ઉત્ત્ર મેં ઈસ આફતાબે
ઇલ્મ ને અપની બેશુમાર યાદગારે છોડ કર જન્મત કી રાહલી.

ઈન્ના લિલ્લાહી વ ઈન્ના ઈલૈહિ રાજિઓન

અલ્લામા બહેરુલઉલુમ મૌલાના અબૂશરીફ, સૈયદ અશરફ શામ્સી
સાહબ (ર.અ.) કી વફાત કો આજ પૈસઠ (૬૫) સાલસે જ્યાદા અર્સા ગુજર

गया है, भगव अहसोस है के उनके फिको अमल, जोको शुगङ्क, हसनाते जारिया और उनके ईल्मी कारनामों की वो कद्रो मंजिलत न हो सकी, जो उनके शायाने शान थी। अल्लामा शम्सी जैसी शाख्सीयत अगर किसी जिंदा कौम में पैदा होती तो उसकी वो कद्रो ईज़्ज़त की जाती के कौम का बच्चा बच्चा और मुक्क का चप्पा चप्पा उसके अफ़ाहियत बज्श (शायदाकारक) कारनामों और उसके नाकाबिले फ़िरामोश (न भूला सकें ऐसे) ऐहसानात की गवाही देता और उसकी रेहलत के बाद बकाए लिकोतासीर के लिये एक सिलसिल ऐ यादआवरी कायम होता और जाबज़ा उसके मुज़ज़स्समें नसब होते। लेकिन हमारे पास ऐसी शाख्सीयतों की याद के लिये चंद आंसू भी नहीं। इंडिया 'तौरिक' ने क्या खूब कहा है...

रोने वाला कौन था तौरिक भेरी कुछ पर
अब्र आकर चार कतरे अश्क के बरसा गया।

ईन्तेखाब अज 'मज़ामिने महमूद'
इंडिया सैयद महमूद यदुल्लाही, साबिक मुदीर (ऐडीटर)
माहनामा 'अल मुसद्दक' हैदराबाद

ટક્કીજ

અ.જ

ઝકીર સૈયદ મુસ્તિફા મુબારક 'યદુલ્લાહી', જાનશીને

હિન્મત સૈયદ કાસિમભિયાં સાહબ યદુલ્લાહી
સજ્જાદા દાયરાએ મહેદવિયા, વાડી-તાઈવાડા, બરોડા.

બાદ હિન્મો સલાત યે રિસાલા 'અલ અકાઈદ' ગુજરાતી જુબાન મેં છપકર હમારે હાથો મેં આ ચુકા હૈ.

આજ કે દૌર મેં જબ કે ખુસુસન કૌમે મહેદવિયા મેં ઈલ્ભો અમલ કી કમી પાઈ જા રહી હૈ ઔર ખાસ કર દેહાતો મેં જહાં મહેદવી આબાદીયાં હૈ, વહાં પર તબ્લીગ કો જરીયા બનાને કે લિયે મુકામી યા ઈલાકાઈ જુબાન મેં મજહબે મહેદવિયા કી જુલુરી કિતાબેં યા રિસાલોં કી કમી પાઈ જતી હૈ જિનકી મદદ સે હમ ઉન મહેદવી ભાઈયોં તક અપના લિટરેચર પહુંચા સકે. જબકે દૂસરે ફિરકે યા કૌમ કા લિટરેચર હમારે મહેદવી ભાઈયોં તક ઈસ કદર પહુંચ રહા હૈ કે કૌમે મહેદવિયા કી તાલીમ જો 'ઓને ઈસ્લામ' હૈ, ઉસકી લકીરે તક હમારે કૌમી ભાઈયોં કે જહનોં સે મીટતી ચલી જા રહી હૈ.

ઈસકી સબસે બળી વજહ યે હૈ કે આજ ગૈરોં કે પાસ પ્રેસ મીડિયા, કુમ્ભુટર કી તકનીક ઔર તબ્લીગી મીશન કે પીછે હજારોં નહીં બલ્કે લાખો રૂપિયોં કા ઈસાર કરનેવાલે મૌજૂદ હૈન. ધારાં તક કે ગૈર કૌમોં કે પાસ મજહબી તાલીમ કો ફેલાનેવાલે બળે બળે દારૂલ ઉલૂમ ઔર ઈદારે મૌજૂદ હૈન. જબ કે અફસોસ કી બાત યે હૈ કે હમારી કૌમ મેં અપને મજહબ કી તાલીમાત કો ફેલાને કા કોઈ ઠોસ જરીયા નહીં ઔર જો લોગ મજહબી તાલીમ કો ફેલાને કા જગબા રખતે હૈ ઉનકો માલી ઈમદાદ કા ભી ઠોસ જરીયા નહીં હૈ.

સોહબતે સાદિકીન કે બારે મેં અલ્લાહ કલામે પાક મેં ઈશ્વરી ફર્માતા હૈ 'કુનૂ
મઅસ્સાદિકીન' સાદિકીન કી સોહબત મેં રહો ઈસ ફરમાન કે તહેત હિન્મત મહેદી

(અ.સ.) ને 'સોહબતે સાહિકીન' કો ફર્જ ફર્માયા. વજદ કુછ ભી હો મગર આજ હમારી કૌમ સાહિકીન કી સોહબત સે મેહદુમ હોતી ચલી જા રહી હૈ જિસકા નતીજા હમારે સામને હૈ કે મહદવિયત આજકલ આહિસ્તા દમ તોડ રહી હૈ.

ઈન્હાં બાતોં કો મેહસૂસ કરતે હુવે ઈસ નાચીઝ ફરીને ઔર ડૉ. સૈયદ અશરફ યદુલ્લાહી ને યે તથ કિયા કે આફતાબે કૌમ, હજરત મૌલાના સૈયદ નજીમુદ્દીન સાહબ યદુલ્લાહી (રે.અ.) કે તબ્લીગી કારનામો કી રેહનુમાઈ મેં ગુજરાતી જુબાન મેં યા ઈલાકાઈ જુબાનો મેં મહદવિયા તાલીમાત કો છપવાયા જાએ જિસકે જરિએ હમારે દીની ભાઈ મહદવિયા તાલીમ સે વાકિફ હો સકે ઔર મહદવિયત કે અકાઈદ કો સમજ સકે.

ઈસ સિલસિલે મેં ડૉ. સૈયદ અશરફ યદુલ્લાહી વો સાલેહ નવજવાન હૈ જિનકે દિલ મેં મહદવિયા મજહબ કી તાલીમાત કો ફેલાને કા જગ્બા મૌજૂદ હૈ. ઈતનાહી નહીં ઉનકી અપની મસરૂફીયત કે બાવજૂદ વો અપના કિમતી વક્ત નિકાલ કર કૌમી લિટરેચર કો છપવાને મેં દીન ઔર રાત એક કર દેતે હૈ. (અલ્લાહ ઉનકે ઈસ જગ્બા કો કાઈમ રખે). ડૉ. સાહબ કી કોશિશોં કા સમર ઉનકી અપની તર્ફાની 'જિકુલ્લાહ કુર્અન કી રોશની મે' ઔર 'હમારી નમાજ હમારી દુઆ' હૈ જો ગુજરાતી જુબાન મેં છપ ચૂકી હૈ. 'જિકુલ્લાહ કુર્અન કી રોશની મે' શાયદ ઓફસેટ પ્રિન્ટિંગ સે છપી હુઈ પેહલી ઐસી કિતાબ હૈ જિસમે કુર્અની આયતો કા અરબી મતન ભી કિતાબત કરવા કે છાપા ગયા હૈ. ખૂબસૂરત ટાઇટલ કવર, બેહતરીન કાગજ કા ઈસ્ટેમાલ, 'જિકુલ્લાહ' કે બારે મેં તકરીબન સભી આયતો કા અલગ અલગ ઉન્વાન ઔર મુખ્તસર તરફસીર કે સાથ બધાન ઔર 'ઈન્સાફનામા' કા ઉન્વાનો કે સાથ સંકલન કિયા હુआ 'બાબે જિકુલ્લાહ' ઈસ કિતાબ કી ખૂબીયાં થી.

'હમારી નમાજ હમારી દુઆ' સૈયદ યાકુબ સલીમ સાહબ એહલે હૈદરાબાદ કી સંકલન કી હુઈ એક દર્સા કિતાબ હૈ જિસમે પાંચ કલમો સે લેકર વુગુ, તથમુમ, નમાજ પળુને કા તરીકા, નમાજ કી નિયતે, ગુસ્લ કી નિયતે વગૈરા અરકાને શરીરીત બધાન કિયે ગયે હૈ. યે ભી અપની નૌઈયત કી એક અલગ કિતાબ હૈ. બણે બળે હુરુફ, નિયતો કે 'મારુફ' તરીકે કે તલફુકૂજ, નિયતો કા અરબી મતન વગૈરા ઈસ કિતાબ કી ખૂબીયાં હૈ.

નાચીઝ ફરીને ભી 'ઈજ્તેમા એ ઈસા વ મહદી' નામી ગુજરાતી રિસાલા જો

મહદી (અ.સ.) ઔર ઈસા (અ.સ.) કે એક સા� આને કી ગલત ફેહમી કો દૂર કરને કે લિયે હદ્દીઓ કી દલીલો પર મબની ગુજરાતી જુબાન મેં છપવાયા ઔર દૂસરી તસ્નીફ 'તર્ભાયત કી તાલીમ' યે ભી ગુજરાતી જુબાન મેં છપવાઈ.

બેહરલ ઉલુમ હજરત અલ્લામા સૈયદ અશરફ સાહબ 'શાખ્સી' મહેદવિયા કૌમ મેં વો જાની માની બુજુર્ગ ઔર આલિમ શાખ્સીયત ગુજર ચુકી હૈ, જિન્હોને અપને ઈલ્મોફન કા લોહા હિન્દુસ્તાન ભર મેં મનવાયા હૈ. ઉનકી એક કિતાબ 'અલ અકાઈદ' જો સવાલ જવાબ પર મબની હૈ, એક ઐસી કિતાબ હૈ જિસેમે મહેદવિયા અકાઈદ કો ઈસ્લામ કી રૈશાની મેં ખોલખોલ કર આસાન જુબાન મેં બયાન કિયા ગયા હૈ. જિસકો પળુને સે ઐસા મહેસૂસ હોતા હૈ જેસે એક આલિમે બા અમલ મજદુબ કે ઉસુલોની કો હમારે સામને બૈઠકર સમજા રહા હો.

'અલ અકાઈદ' એક રિસાલા હી નહીં બલ્કે યે એક ઉસ્તાદ ઔર એક રેહબર કી સોહબત કી ભી ગરજ પૂરી કરતા હૈ. હજરત અલ્લામા 'શાખ્સી' (ર.અ.) જેસી બુજુર્ગ શાખ્સીયત સે કૌન વાકિફ નહીં. જિનકે ઈલ્મોફન સે ગૈરોને ફાયદા ઉઠાયા ઔર ઉનકી તદરીસી સોહબત મેં રેહકર બળે બળે આલિમ પૈદા હુવે ઔર ઉન્હોને હજારો લોગોની કો ફેઝ પહુંચાયા, ઐસી બુજુર્ગ હસ્તી કી તસ્નીફ 'અલ અકાઈદ' કો ડૉ. સૈયદ અશરફ યદુલ્લાહીને ગુજરાતી જુબાન મેં છપવા કર મહેદવી ભાઈઓનું તક પહોંચાને કા જિમ્મા લિયા. નતીજતન 'અલ અકાઈદ' ગુજરાતી જુબાન મેં છપકર આપકે સામને મૌજૂદ હૈ. દુઆ કરો કે ડૉ. સૈયદ અશરફ સાહબ ઔર ઈસ નાચીજ ફીર કી તસ્નીફ કી હુઈ કિતાબેને જિનકા કામ જારી હૈ, ગુજરાતી જુબાન મેં બહુત જલ્દ આપકી બિદમત મેં પેશ હો.

'અલ અકાઈદ' કી એક ઔર ખૂબી યે હૈ કે ઈસ કિતાબ કો મહેદવી બચ્ચોની તાલીમ કે લિયે ચલાયે જાને વાલે દીની ઈદારોને બચ્ચોની કોર્ષ મેં શામિલ કિયા જાયે તો બચ્ચોની કા અકીદા ભી મજબૂત હોગા. અલ્લાહતઆલા રસૂલ (સ.અ.) વ મહદી-એ-મવાઉદ (અ.સ.) કે તુર્ફે મેં હમારે અકાઈદ કો મજબૂત બનાએ. (આમીન)

ફક્ત

ફીર સૈયદ મુસ્તફા મુખારક બિન સૈયદ કાસિમ યદુલ્લાહી

સવાલ : ઈમાન ક્યા ચીજ હૈ ?

●●● : ‘અશહદુઅલ્લાહ ઈલ્લાહુ વ અશહદુઅન મુહમ્મદન
અષ્ફુદ્ડુ વ રસૂલુદ્ડુ’ કેહના ઓર ઉસીકા દિલ મેં એઝુતેકાદ
રખના ઓર જિન ચીજોં કો હજરત મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ
(સ.અ.) ને જુરુરિયાતે દીન ફર્માયા હૈ, ઉનકી તસ્વીક કરના.

સવાલ : ઈસ્લામ ક્યા હૈ ?

●●● : પાંચો વક્ત કી નમાઝ પણહના, ઝકાત દેના, રમજાન કે રોજે
રખના, કાબે કા હજ કરના.

સવાલ : એહસાન ક્યા હૈ ?

●●● : એહસાન કે યે માને હૈ કે અલ્લાહતઆલા કી ઈસ તરહ ઈબાદત
કરના કે વો તુમ્હારે રૂબરૂ હૈ ઓર તુમ ઉસકો દેખ રહે છો
અગર તુમ ઉસકો દેખ ન સકો તો યે સમજ કર ઈબાદત કરો
કે વો તુમકો દેખ રહા હૈ.

સવાલ : તવહીદ ક્યા હૈ ?

●●● : અલ્લાહતઆલા કો એક જાનના ઓર ઉસકી જાત ઓર સિફાત
મેં કિસી મખૂલૂક કો શરીક ન કરના.

સવાલ : અલ્લાહતઆલા કી સિફતે ક્યા હૈ ?

●●● : અલ્લાહતઆલા આલિમ (જાનનેવાલા) હૈ, કાદિર
(કુદરતવાલા) હૈ, જિન્દા હૈ, સુનતા હૈ, દેખતા હૈ, કલામ
કરતા (બાત કરતા) હૈ, ઈરાદા કરકે કામ કરતા હૈ.

સવાલ : ક્યા અલ્લાહતઆલા હર ચીજ કો જાનતા હૈ ?

●●● : વો ધૃપીહુઈ ચીજોં ઓર જાહિર ચીજોં કો જાનતા હૈ. એમ જો
કુછ કહતે ઓર કરતે ઓર દિલ મેં ઈરાદા કરતે હૈ વો સબ
જાનતા હૈ.

सवाल : क्या अल्लाह सब चीजों पर काहिर है ?

●●● : हां, अल्लाहतआला सब चीजों के पैदा करने और उनके भिटाने पर और फ़िर एक ही धर्म में सारी दुनिया के पैदा करने, मारने और जिलाने पर काहिर हैं। देखो उसने अपनी कुट्टत से जमीन बनाई, आसमान बनाये, सूरज बनाया, चांद बनाया, बेगिन्ती (बेहिसाब) तारे पैदा किये, जन्मार और बेजान चीजें पैदा कीं। पस वही हमारा पैदा करनेवाला है और हम उसके बन्टे हैं।

सवाल : क्या कुछ लोग ऐसे भी हैं जो अल्लाहतआला के साथ मख्लुकों शारीक मानते हैं ?

●●● : हां, हिन्दु अपने हाथों से भूरतें बनाते और उनको खुदा के शारीक मानते और उनकी पूजा करते हैं और पारसी भी सूरज और आग की पूजा करते हैं और दो खुदा कहते हैं। एक भलाई का पैदा करनेवाला खुदा और दूसरा बुराई का पैदा करनेवाला खुदा और नसारा भी ये कहते हैं कि खुदा तीन हैं। गरज ये सब मुशर्रिक हैं।

सवाल : क्या इस तरह कहना न चाहिये ?

●●● : इस तरह कहना कुछ है।

सवाल : कुछ के क्या मानी हैं ?

●●● : कुछ के मानी छुपाने के हैं। भगव शरअ में कुछ के माना अल्लाहतआला की जात और सिफ्फात में किसीको शारीक करनाया उसके अहकाम को न मानना, या फरिश्तों पर इमान न लाना, या अल्लाहतआला की किताबों को झुठलाना या क्यामत पर इमान न लाना, या नेकी और बढ़ी को अल्लाहतआला की मख्लुक न मानना, या मरने के बाद कष्ट के अज्ञाब और

ਈਤਿਹਾਸ ਕੇ ਅਜਾਬ ਕਾ ਈਨਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਧਾ ਮਰਕਰ ਫਿਰ
ਦੁਆਰਾ ਪੈਂਦਾ ਛੋਨੇ ਕਾ ਈਨਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਧਾ ਇਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ,
ਜਨਤ-ਈਤਿਹਾਸ ਕਾ ਈਨਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਹਰਾਮ ਚੀਜ਼ ਕੋ ਹਲਾਲ
ਸਮਜਨਾ ਔਰ ਹਲਾਲ ਚੀਜ਼ ਕੋ ਹਰਾਮ ਸਮਜਨਾ.

ਸਵਾਲ : ਫਰਿਥਤੇ ਕੌਨ ਲੋਗ ਹੈਂ ?

●●● : ਫਰਿਥਤੇ ਅਲਿਆਹਤਆਲਾ ਕੇ ਬਨਦੇ ਹੈਂ, ਵੋ ਬਣੇ ਫਰਮਾਬਅਦੀਏ ਹੈਂ
ਤਕਿ ਉਨਸੇ ਖਤਾ (ਭੂਲਚੂਕ) ਨਹੀਂ ਹੋਤੀ.

ਸਵਾਲ : ਕਿਥਾ ਫਰਿਥਤੇ ਭੀ ਹਮਾਰੇ ਜੈਸੇ ਆਦਮੀ ਹੈਂ ?

●●● : ਵੋ ਹਿੰਦੂ ਆਦਮ (ਅ.ਸ.) ਕੀ ਐਲਾਂਦ ਸੇ ਨਹੀਂ ਹੈਂ ਬਲਕੇ
ਹਿੰਦੂ ਕੇ ਪਹੇਲੇ ਪੈਂਦਾ ਹੋ ਚੂਕੇ ਹੈਂ.

ਸਵਾਲ : ਕਿਥਾ ਵੋ ਮਿਥੀ ਸੇ ਨਹੀਂ ਬਨਾਏ ਗਏ ਹੈਂ ਔਰ ਮਿਥੀ ਕੇ ਪੁਤਲੇ
ਨਹੀਂ ਹੈਂ ?

●●● : ਵੋ ਮਿਥੀ ਕੇ ਪੁਤਲੇ ਨਹੀਂ ਹੈਂ ਬਲਕੇ ਵੋ ਨੂਰ ਕੇ ਪੁਤਲੇ ਹੈਂ.
ਅਲਿਆਹਤਆਲਾਨੇ ਉਨਕੇ ਨੂਰ ਸੇ ਪੈਂਦਾ ਕਿਯਾ ਹੈ.

ਸਵਾਲ : ਕਿਥਾ ਫਰਿਥਤੇ ਲੋਗੋਂ ਕੋ ਨਜ਼ਰ ਆਤੇ ਹੈਂ ?

●●● : ਵੋ ਸਥ ਲੋਗੋਂ ਕੋ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਤੇ.

ਸਵਾਲ : ਈਸਕੀ ਕਿਥਾ ਵਾਝਾ ਹੈ ?

●●● : ਫਰਿਥਤੋਂ ਕੇ ਜੁਸ਼ੇ (ਜਿਸਮ ਕੀ ਬਨਾਵਟ) ਬਹੁਤ ਜਧਾਂ ਪਾਕ ਹੈਂ
ਔਰ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਜਧਾਂ ਪਾਕ ਹੋਤੀ ਹੈ ਵੋ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਤੀ.
ਈਸੀ ਵਾਸਤੇ ਫਰਿਥਤੇ ਭੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਤੇ. ਫੇਖੋ ਔਰ ਗੌਰ
ਕਰੋ ਕੇ ਅਲਿਆਹਤਆਲਾ ਕੀ ਬਾਜੀ ਮਖ਼ਲੂਕ ਜਿਸਮੋਂ ਹਮ ਹਮੇਸ਼ਾ
ਚਲਤੇ- ਫਿਰਤੇ, ਰਹੇਤੇ-ਬਸਤੇ ਹੈਂ ਜੈਸੇ ਤੇ ਹਵਾ, ਜੋ ਹਮ ਕੋ ਨਜ਼ਰ
ਨਹੀਂ ਆਤੀ.

सवाल : ये सब फरिश्ते कहां रहते हैं ?

●●● : आसमानों और जमीनों पर रहते हैं. उनमें से कुछ फरिश्ते ऐसे भी हैं जो आसमान से जमीन पर उतरते हैं और कुछ जमीन से आसमान पर चलते हैं.

सवाल : क्या फरिश्ते किसी इन्सान को नज़र नहीं आते ?

●●● : कुछ इन्सानों को नज़र आते हैं. युनांचे पैगम्बरों को नज़र आते हैं और उनसे बातचीत भी करते हैं.

सवाल : पैगम्बरों को फरिश्ते किस लिये नज़र आते हैं ?

●●● : अल्लाहतआलाने कुछ इन्सानों को अपनी महेरबानी से बहुत ही पाक और रोशन दिल पैदा किया है उनके जनों दिल पाकी और रौशनाई में फरिश्तों से कम नहीं हैं. इसलिये फरिश्ते उनको नज़र आते हैं.

सवाल : ऐसे लोगों के पास अल्लाहतआला फरिश्तों को किस लिये भेजता है ?

●●● : अल्लाहतआला अपने बन्दों को सीधे रास्ते पर चलाने और उनसे अपनी खुशी के काम करवाने के वास्ते ऐसे पाक लोगों को जिनका उपर झिक किया गया है अपने बन्दों के पास भेजता है और उनको अपना नायब खलीफा बनाता है और उनके पास फरिश्तों को भेजकर अच्छी अच्छी बातें और भलाई के काम सिखलाता है. पस उनसे फरिश्ते बात-चीत करते हैं और अल्लाहतआलाने जो कुछ फरिश्ता हैं वो सब सुना देते हैं. उसके बाद ये पाक बढ़े अल्लाहतआला का हुक्म उसके बन्दों को सुनाकर अल्लाहतआला की तरफ बुलाते हैं. इन पाक बन्दों को पैगम्बर कहते हैं.

सवाल : क्या फ्रिश्टे भी अल्लाहतआला की ईबादत करते हैं ?

●●● : बेशक ईबादत करते हैं. कुछ उनमें से इकु की छालत में हैं, कुछ सज्दे में हैं. गरवत जैसा अल्लाह का हुक्म होता है वैसा अमल करते हैं.

सवाल : इन फ्रिश्टों में बुजुर्ग फ्रिश्टे कितने हैं और उनके क्या नाम हैं ?

●●● : बुजुर्ग फ्रिश्टे यार हैं,

1. ज्ञानील (अ.स.)   2. भीकाईल (अ.स.)

3. ईजराईल (अ.स.)   4. ईसराईल (अ.स.)

सवाल : इनकी जिदमते क्या हैं ?

●●● : ज्ञानील (अ.स.) पैगम्बरों पर खुदा की तरफ से वही लाते हैं. भीकाईल (अ.स.) इन्सान और जनवरों के रिक्त की तटभीर करते हैं. ईजराईल (अ.स.) जनदारों की झड़ क्षम्भ करते हैं. ईसराईल (अ.स.) की ये जिदमत हैं कि जब अल्लाह का हुक्म हो तब सूर फूँकेगे. सूर हो बार फूँका जाएगा. पहले सूर से सारी दुनिया, आसमान और जमीन और उसमें जितनी भी चीजें हैं सब फना (भत्त) हो जाएंगी और दूसरी बार उनके सूर से सारी दुनिया और सब चीजें पैदा हो जाएंगी.

सवाल : इन फ्रिश्टों में सब से बुजुर्ग फ्रिश्टा कौन है ?

●●● : ईजरत ज्ञानील (अ.स.) है. खुद अल्लाहतआला ने उनकी तारीफ कुर्अनेमछूद में फरमाई है और फरमाया है कि ज्ञानील (अ.स.) फ्रिश्टों में सरदार है.

सवाल : फरिश्ते कितने होंगे ?

●●● : फरिश्तों की गिन्ती कोई इन्सान नहीं जानता। अल्लाहूअल्लाह। उनकी गिन्ती जानता है।

सवाल : 'वही' के क्या माने हैं ?

●●● : लुगत में 'वही' के माने लिखने और किताब के हैं और शरशू में 'वही' उन ऐहकाम और खबरों का नाम हैं जिनकी इत्तेला फरिश्तों और पैगम्बरों को अल्लाहूअल्लाह की तरफ से होती हैं।

सवाल : क्या 'वही' पैगम्बरों पर फरिश्तों के जरीए से उत्तरती है या भुद अल्लाहूअल्लाह पैगम्बरों पर 'वही' उतारता है ?

●●● : कभी ऐसा होता है कि अल्लाहूअल्लाह फरिश्तों के जरीए से पैगम्बरों पर 'वही' भेजता है और कभी भुद पैगम्बरों पर बर्गैर कीसी जरीए के 'वही' उतारता है। चुनांचे अल्लाहूअल्लाहने हजरते मुसा (अ.स.) से कलाम फर्माया है।

सवाल : 'वही' की कितनी किस्में हैं ?

●●● : तीन किस्म हैं। एक 'वही', 'ईल्हाम' है जिसके ये माने हैं कि अल्लाहूअल्लाह अपने बन्दे के दिल में कोई हुक्म या खबर पैदा कर देता है और ये पाक बन्दा उसको समझ लेता है। दूसरी 'वही' ये हैं कि अल्लाहूअल्लाह अपने बन्दे से भुद कलाम करता है। ये दोनों किस्मों की 'वही' पैगम्बरों और गैर-पैगम्बरों को होती है। तीसरी वो 'वही' है कि अल्लाहूअल्लाह फरिश्ते के जरीए अपने बन्दे की तालीम फर्माता है। इस तरह की वही जिस पर होती है वो भुदा का पैगम्बर होता है।

सवाल : क्या ये सब 'वही' ईकट्ठा (एक साथ) भी की जाती हैं ?

●●● : हां, ईकट्ठा की जाती है और इन्हीं के मज़मुआे (संग्रह) को खुदा की किताब कहते हैं। इस शर्त पर के पैगम्बर या खुदा का खलीफा ये बताएं के इन अल्फ़ाज़ में मुझे खुदा ने ये तालीम दी है और ये खुदा का कलाम है मेरा नहीं है।

सवाल : खुदाओं द्वारा की किताबें हैं ?

●●● : रसूलुल्लाह (स.अ.) की शरीअत ने ये तालीम दी है के अल्लाहतआला की चार किताबें हैं और इनके अलावा सहीँ भी हैं।

सवाल : सहीँ किसको कहते हैं ?

●●● : सहीँ और किताब के माने एक ही हैं। मगर अल्लाहतआलाने जिस वहीयों के मज़मुआे (संग्रह) को सहीँ फर्माया है उसको सहीँ कहते हैं और जिन वहीयों के मज़मुआे को किताब फर्माया है उसको किताब कहते हैं।

सवाल : किताबों के क्या नाम हैं ?

●●● : ★ तौरात ★ गुरुर
★ ईन्छल ★ कुर्अन मज़िद

सवाल : सहीँ के क्या नाम हैं ?

●●● : अल्लाहतआलाने सहीँ के नाम नहीं बताए हैं। बल्कि जो सहीँ जिस पैगम्बर पर उतरे हैं उसी पैगम्बर के नाम के साथ जिक्र कीये जाते हैं। जैसाके आदम (अ.स.) के सहीँ, ईब्राहीम (अ.स.) के सहीँ।

सवाल : जिन पैगम्बरों पर खुदा की किताबें उतरी हैं उन पैगम्बरों के क्या नाम हैं ?

●●● : हजरत मूसा (अ.स.) पर तौरात उतरी है, हजरत इब्राहिम (अ.स.) पर झुबूर उतरी है और हजरत ईसा (अ.स.) पर ईन्जल उतरी है और हजरत खातिमुल्क अंबिया मुहम्मद (स.अ.) पर कुअनिमज्जूद उतरा है.

सवाल : खुदा की किताबों में क्या क्या मजामीन (विषय) होते हैं ?

●●● : खुदा की किताबों में कई किस्मों के मजामीन (विषय) होते हैं. एक ये के अल्लाहतआला की जात और सिफात और इरिश्तों और ऐहवाले क्यामत, जन्नत-दोजख, सवाब व अजाब का जिक्र होता है. दूसरा ये के अल्लाहतआला की ईबादत के तरीके और ईबादत की किस्मों का व्यापार होता है. तीसरा ये के हुन्यवी मुआमलात के उस्लो जवाबित (नियम और कानून) का जिक्र होता है. यौथा, जो पैगम्बर आ चूके हैं उनकी और उनकी उम्मतों की खबरें होती हैं और आईदा आनेवाले खलीफों की खुशबूबरी (आगाही) और कई तरह की नसीहतें और भिसालें (उदाहरण) होती हैं.

सवाल : ये चारों किताबें एक ही जुबान में हैं या अलग अलग (जुटी जुटी) जुबान (भाषा) में हैं ?

●●● : तौरात की ईश्वानी (ईश्वर) जुबान है. ईन्जल और झुबूर की सुरयानी जुबान है और कुअनिमज्जूद की अरबी जुबान है.

सवाल : इन किताबों की जुबानें अलग अलग होने का क्या सबब है ?

●●● : पैगम्बरों और उनकी कोमों की जो भी जुबान होती है उसी

जुबान में खुदा की किताब पैगम्बरों पर उतरती है.

सवाल : नबी और रसूल के क्या माने हैं ?

●●● : नबी वो पाक और बुजुर्ग शख्स है जिसको अल्लाहतआला अपने बन्दों की रेहनुमाई के लिए पैदा करता है और जब्रील (अ.स.) के जरीए से उसको तालीम फर्माता है और रसूल वही है जो किसी कौम की तरफ उनकी हिदायत के लिए भेजा जाता है.

सवाल : रसूलों की कितनी किस्में हैं ?

●●● : रसूलों की दो किस्में (प्रकार) हैं. एक वो रसूल जो साहेबे किताब है याने उसपर अल्लाहतआलाने किताब उतारी है. दूसरा वो रसूल है जो साहेबे किताब नहीं है. ज्यादातर पैगम्बर ऐसे ही हैं.

सवाल : वो रसूल जो साहेबे किताब हैं उनकी कितनी किस्में हैं ?

●●● : दो किस्में हैं एक वो रसूल जो साहेबे किताब है और नहीं शरीअत रखता हो, जैसा के हजरत मूसा (अ.स.) और ईसा (अ.स.) और हजरत सैयदना मुहम्मद रसूलल्लाह (स.அ.). दूसरा वो जो साहेबे किताब तो है मगर नहीं शरीअत न रखता हो जैसा के हजरत इम्रूण (अ.س.) के आप पर जुबूर तो उतरी है मगर उसमे नहीं शरीअत नहीं थी. बल्कि हजरत इम्रूण (अ.س.) हजरत मूसा (अ.स.) की शरीअत पर हुक्म करते थे और उसी पर अमल करते थे.

सवाल : क्या पैगम्बर ऐसा कोई काम भी करते हैं जो दूसरे लोगों से नहीं हो सकता ?

●●● : हाँ, उनसे ऐसे काम जाहिर होते हैं के दूसरे लोग उन कामों

કે કરને સે આજિજા (બેબસ) હો જતે હું ઔર એસે કામ કો મોઅજિજા કહેતે હું.

સવાલ : કયા મોઅજિજા પૈગમ્બર કા ફેલ (કામ) હૈ યા અલ્લાહતાલા કા ફેલ ?

●●● : મોઅજિજા અલ્લાહતાલા કા ફેલ હૈ જો કે નબી કે તલબ કરને યા માંગને પર જાહિર હોતા હૈ ઔર ઈસ ફેલ કો અલ્લાહતાલા નબી કે જરીએ સે જાહિર કરતા હૈ. યે ફેલ (કામ) આદત કે ખિલાફ હોતા હૈ ઔર ઉમત સે ઉસકી નજીર સાદિર નહીં હો સકતી.

સવાલ : ખલીફતુલ્લાહ કિસકો કહેતે હું ?

●●● : ખલીફતુલ્લાહ વો હૈ જુસમે નબીઓ કી સિફાત (લક્ષણ) હો ઔર ખુદા સે તાવીમ પાતા હો ઔર અલ્લાહતાલા કે હુકમ સે લોગોં કો અલ્લાહ કી તરફ ખુલાતા હો. ખલીફતુલ્લાહ કી દો કિસ્મે હું એક વો હૈ જિસકો ખુદા સે ઔર જબ્રઈલ (અ.સ.) સે તાવીમ હોતી હૈ. ઉસકો નબી કહેતે હું. દૂસરા વો હૈ જિસકો સિર્જ ખુદા સે તાવીમ હોતી હૈ ઔર જબ્રઈલ સે નહીં હોતી. યે શાખ ખલીફતુલ્લાહ હૈ, નબી ઔર રસૂલ નહીં હૈ.

સવાલ : કયા ફરિથો મેં ભી પૈગમ્બર હોતે હું ?

●●● : હાં, હોતે હું, ચુનાંચે અલ્લાહતાલાને કુર્અન મેં ફરમાયા હૈ કે જબ્રઈલ (અ.સ.) પૈગમ્બર હું.

સવાલ : યે તો માલૂમ હુવા કે ઈન્સાનો મેં ઔર ફરિથો મેં પૈગમ્બર હોતે હું મગર જન્માતો મેં ભી પૈગમ્બર ગુજરે હું યા નહીં ?

●●● : કિસ્તી સહી (દુરસ્ત) રિવાયત સે સાબિત નહીં હુવા કે જિન્નાતો મેં ભી કોઈ પૈગમ્બર હુવા હૈ.

સવાલ : ઈસકી કોઈ ઓર ભી વજહ હે ?

●●● : આહિરન્તુ યે માલૂમ હોતા હૈ કે જિન્નાત દી પૈદાઈશ આગ સે હૈ, ઈસલિયે ઈનમે ગરમી ઓર ગુસ્સા બહુત જ્યાદા હોતા હૈ ઓર જહાં ગુસ્સે દી જ્યાદતી હોતી હૈ વહાં અકલ કી કમી હોતી હૈ ઓર જો કમઅકલ હોતે હૈ વો અલ્લાહ દી વહી કો સમજને ઓર લોગોં કો સમજાને કે કાબિલ નહીં હૈ. ગરજ યે કે ઉનકી ફિતરત, રેહનુમાઈ ઓર રેહબરી કે લાયક નહીં હૈ, ઈસલિયે યે પૈગમ્બર નહીં હો સકતે.

સવાલ : ક્યા ઓરતે ભી પૈગમ્બર હુઈ હૈ ?

●●● : કિસી ઓરત કા પૈગમ્બર હોના સાબિત નહીં હુआ.

સવાલ : ક્યા સબ પૈગમ્બર એક મર્તબે કે હૈ યા ઉનમે કમીબેશી હૈ ?

●●● : જો પૈગમ્બર ‘સાહેબે કિતાબ’ ઓર ‘સાહેબે શરીયત’ હૈ વો ઉન પૈગમ્બરોં સે જ્યાદા બુજુર્ગ હૈ જો સાહેબે કિતાબ ઓર સાહેબે શરીયત નહીં હૈ.

સવાલ : ક્યા પૈગમ્બર અપની ક્રૌંક દી હિદાયત કે લિયે ભેજે જાતે હૈ યા સબ ઔલાદે આદમ (અ.સ.) દી હિદાયત કે લિયે ભેજે જાતે હૈ ?

●●● : સબ પૈગમ્બરોં મેં સીર્ફ હજરત મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ (સ.અ.) હી ઔલાદે આદમ દી હિદાયત કે લિયે પૈંડા હુવે હૈ. આપ કે સિવા કોઈ પૈગમ્બર ઐસા નહીં હૈ, જો સારી દુનિયા કે લોગોં દી હિદાયત કે લિયે ભેજા ગયા હો. બલ્કે હર એક પૈગમ્બર કિસી એક ‘કિતાબે ઝમીન’ (ઝમીનના એક ભાગ, ખંડ) પર રવાના કર્યા ગયા હૈ કે ઉસ હિસ્સે કે લોગોં કો હિદાયત કરે ઓર ખુદા કી તરફ બુલાયે. જૈસા કે હજરત ઈબ્રાહિમ (અ.સ.) ‘બાબુલ’ દી ઝમીન પર હિદાયત કે લિયે ભેજે ગયે થે ઓર

હજરત લૂટ (અ.સ.) મૂત્રફકાત પર હિદાયત દિયા કરતે થે. મૂત્રફકાત ઉન કરીયો (જિલ્લો) કો કહેતે હૈ જો 'કહરે ખુદા' સે ઉલટ ગયે. યાકૂબ (અ.સ.) કિન્નાન પર ઔર મૂસા (અ.સ.) મિસર પર, શોઅબ (અ.સ.) મદયન પર, ઝૂંદ (અ.સ.) કૌમે આદ પર, સાલેહ (અ.સ.) કૌમે સમૂદ પર ઔર ઈસા (અ.સ.) કૌમે યહૂદ પર ભેજે ગયે થે. મગર હજરત મુહમ્મદ (સ.અ.) સારે ઈન્સાનોં બલ્કે જિન્નાતો કી ભી હિદાયત કે લિયે ભેજે ગયે હું.

સવાલ : સબસે પેહલે કોન પૈગમ્બર હુંવે ઔર સબસે આખિર મેં કોન પૈગમ્બર હુંવે ?

●●● : હજરત આદમ (અ.સ.) સબ સે પહેલે પૈગમ્બર હુંવે ઔર હજરત મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ (સ.અ.) સબ સે આખિર મેં પૈગમ્બર હુંવે.

સવાલ : કયા હજરત આદમ (અ.સ.) સે પહેલે કોઈ પૈગમ્બર નહીં થા ?

●●● : હજરત આદમ (અ.સ.) કે પહેલે કોઈ આદમી નહીં થા. સબ આદમી, હ. આદમ (અ.સ.) કી ઔલાદ હૈન, આપકો 'અખુલ્લ બશર' ભી કહેતે હું. હજરતા હવ્વા જો આપકી બીવી હું આપ હી સે પૈદા હુઈ.

સવાલ : કયા અલ્લાહને આપકો બગેર માં-બાપ કે પૈદા કિયા ?

●●● : બેશક અલ્લાહને આપકો બગેર માં-બાપ કે પૈદા કિયા ઔર જમીન પર આપકો અપના ખલીફા બનાયા.

સવાલ : આદમ (અ.સ.) ને કિન લોગો કો રાસ્તા બતાયા ઔર ગુમરાહી સે બતાયા ?

●●● : હજરત આદમ (અ.સ.) ને અપની ઔલાદ કો હિદાયત કી ઔર ઉનકો ખુદા કે એહકામ સિખાયે.

સવાલ : ક્યા હજરત આદમ (અ.સ.) પર અલ્લાહને કોઈ કિતાબ ઉતારી થી ?

●●● : હજરત આદમ (અ.સ.) પર કોઈ કિતાબ નહીં ઉતરી બલ્કે આપ પર સહીફે ઉતરે હું ઓર ઉનપર અમલ કરને કી તાલીમ દી હૈ.

સવાલ : હજરત મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ (સ.અ.) કે માં-બાપ કા ક્યા નામ હૈ ?

●●● : આપકે વાલિદ કા નામ અબુલ્લાહ ઔર માં કા નામ બીબી આમીના હૈ.

સવાલ : હજરત મુહમ્મદ (સ.અ.) કિસ પૈગમ્બર કી ઔલાદ સે હૈ ?

●●● : હજરત ઈબ્રાહીમ ખલીલુલ્લાહ (અ.સ.) કી ઔલાદ સે હૈ.

સવાલ : હજરત ઈબ્રાહીમ (અ.સ.) કે કિતને ફર્જન્દ (બેટે) થે ઔર ઉનું ક્યા નામ થે ?

●●● : હજરત ઈબ્રાહીમ (અ.સ.) કે દો ફર્જન્દ થે ઔર ઉનું નામ ઈસહાક (અ.સ.) ઔર ઈસ્માઈલ (અ.સ.) હૈ.

સવાલ : ક્યા યે દોનો પૈગમ્બર થે ?

●●● : હાં, યે દોનો પૈગમ્બર થે.

સવાલ : ક્યા યે દોનો પૈગમ્બર સર્ગે ભાઈ થે યા ઉનકી માં જુદા હૈ ?

●●● : હજરત ઈસ્માઈલ (અ.સ.) કી માં કા નામ ‘હાજરા’ થા ઔર હજરત ઈસહાક (અ.સ.) કી માં કા નામ ‘સારા’ થા.

સવાલ : યે દોનો પૈગમ્બર કહાં રહેતે થે ?

●●● : હજરત ઈસ્માઈલ (અ.સ.) અપની માં કે સાથ મક્કે મેં રહેતે થે ઔર હજરત ઈસહાક (અ.સ.) અપની માં કે સાથ મુલ્કે શામ (સિરીયા) મેં રહેતે થે.

સવાલ : હજરત રસૂલુલ્હાન (સ.અ.) કિસકી ઓલાદ સે હૈનું ?

●●● : હજરત રસૂલુલ્હાન (સ.અ.) ઈસ્માઈલ (અ.સ.) કી ઓલાદ સે હૈનું.

સવાલ : ઈસહાક (અ.સ.) કે કિતને ફર્જન્દ થે ?

●●● : મશહૂર હૈ કે દો ફર્જન્દ થે. ઐસ (અ.સ.) ઓર યાકુબ (અ.સ.). હજરત યાકુબ (અ.સ.) પૈગમ્બર થે ઓર આપકો ઈસરાઈલ ભી કહેતે હૈ આપકે બારા (૧૨) ફર્જન્દ થે, ઉન સબકો 'બારા બની ઈસરાઈલ' કહેતે હૈ.

સવાલ : બારા (૧૨) ફર્જન્દો કે નામ ક્યા હૈનું ?

●●● : યહૂઝા, રોબીલ, શમ્રુંન, લાવી, રબાલું, યશ્જર, વદાન, નફ્તાલી, ગ્રાન્ટ, આસર, યુસુફ ઓર બુનિયામીન.

સવાલ : હજરત મૂસા (અ.સ.) કિસ ફર્જન્દ કી ઓલાદ સે હૈનું ?

●●● : હજરત મૂસા (અ.સ.), હજરત લાવી (અ.સ.) કી ઓલાદ સે હૈનું.

સવાલ : હજરત દાઉદ (અ.સ.) કિસકી ઓલાદ સે હૈનું ?

●●● : દાઉદ (અ.સ.) હજરત યહૂઝા (અ.સ.) કી ઓલાદ સે હૈનું.

સવાલ : હજરત ઈસા (અ.સ.) કિસકી ઓલાદ સે હૈનું ?

●●● : હજરત ઈસા (અ.સ.), હજરત સુલેમાન ઈબ્ને દાઉદ (અ.સ.) કી ઓલાદ સે હૈનું. હજરત ઈસા (અ.સ.) કી માં મરયમ, સુલેમાન (અ.સ.) કી પોતી હૈનું.

સવાલ : ક્યા હજરત દાઉદ (અ.સ.) નઈ શરીઅતવાળે નહીં થે ?

●●● : પેહલે બયાન હુવા કે હ. દાઉદ (અ.સ.), હ. મૂસા (અ.સ.) કી શરીઅત પર અમલ કરતે થે. અગરચે આપ પર

અલ્લાહતાલાને 'ગુભૂર' ઉતારીથી મગર ઉસમે દુઆએ થી ઔર એહેકામ નહીં થે.

સવાલ : હિન્ડુનાનુભૂતિનાણ રસૂલુલ્લાહ (સ.અ.) કહાં રહેતે થે ?

●●● : આપ મક્કે મેં પૈદા હુવે ઔર મક્કે મેં હી રહેતે થે.

સવાલ : ક્યા હિન્ડુનાનુભૂતિનાણ (સ.અ.) કે બાપ-દાદા ભી મક્કે મેં રહેતે થે ?

●●● : જી હાં, મક્કે મેં હી રહેતે થે.

સવાલ : હ. મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ (સ.અ.) કા મશહૂર નસબનામા (વંશાવલી) જિકર કિયા જાયે.

●●● : મુહમ્મદ બિન અબુલ્લાહ બિન અબુલ મુતાલિબ્બુ બિન અબ્દુલ્ મુનાફ બિન કુસા બિન કુલાબ બિન મર્વા બિન કાબ બિન લૂછ બિન ગાલિબ બિન ફહર બિન માલિક બિન નજીર બિન કિનાના બિન ખુજેમા બિન મદરકા બિન ઈલ્યાસ બિન મુજર બિન નજીર બિન સાથું બિન અદનાન.

સવાલ : ક્યા આં હિન્ડુનાનુભૂતિનાણ કે માં-બાપ આં હિન્ડુનાનુભૂતિનાણ (સ.અ.) કે પૈગમ્બર હોને તક જિંદા થે ?

●●● : નહીં, બલ્કે આં હિન્ડુનાનુભૂતિનાણ (સ.અ.) કે બચપન મેં હી મર ગયે થે.

સવાલ : ફિર આં હિન્ડુનાનુભૂતિનાણ (સ.અ.) કી પરવરિશ કિસને કી ?

●●● : આપકે ચચા અબૂ તાલિબ ને આપકી પરવરિશ કી.

સવાલ : ક્યા અબૂ તાલિબ આપકી પૈગમ્બરી કે જમાને મૌજૂદ થે ?

●●● : મૌજૂદ થે મગર ઉન્કા ઈમાન લાના સાબિત નહીં હૈ.

સવાલ : આં હિન્ડુનાનુભૂતિનાણ (સ.અ.) કિસ ઉત્ત્ર મેં પૈગમ્બર હુવે ?

●●● : ચાલીસ (૪૦) સાલ કી ઉત્ત્ર મેં પૈગમ્બર હુવે.

सवाल : आं हजरत (स.अ.) की कुछ सिफ्टें वयान की जायें, जिन में आप भशहूर थे ?

●●● : आप बहुत बड़े अकलमन्द, सच्चे, आदिल (न्याय प्रिय), ज्ञानमंद, परहेजगार, अझीझ (पाक), अमानतदार, हक कामों में मददगार, महेरबान, साहबे मुरव्वत (रिआयत करनेवाले) अपने-पराये के गमज्वार, खता से दरगुजर करनेवाले और सभी थे. गरज हजारों खूबीयां आप में मौजूद थीं. हमेशा खुदा की ईबादत करते थे. रात-हिन अल्लाह ही का व्याल रखते थे.

सवाल : आपकी पैगम्बरी के ईब्तेदाई हालात क्या हैं ?

●●● : आं हजरत (स.अ.) बहुत सच्चे ज्वाब देखते थे, जिनकी ताबीर (ज्वाब के मानी) बहुत ही साँझ और रौशन होती थी और वही बात सामने आतीथी जो आपको ज्वाब में दिखाई जाती थी.

सवाल : आं हजरत (स.अ.) को अपने पैगम्बर होने का कब यकीन हुआ ?

●●● : जब आपकी उम्र चालीस साल की हो गई. आप एक हिन अपनी आदत के मुताबिक 'गारे हिरा' में ईबादत के वास्ते तश्हीरी ले गये और खुदा की बंदगी में मशगूल हुवे, यकायक (अच्यानक) आपके सामने एक फरिशता आया और बहुत ही हैंबत और दबदबे के साथ आपके सामने खड़ा हो गया और आपसे कहा के 'ईकरा' की सूरत पढ़ो. आपने फर्माया कि मैं पढ़ना नहीं जानता. (उस फरिश्तेने आपको (सिने से लगाकर) दबाया और कहा के पढ़ो. आपने कहा कि मैं पढ़ना नहीं जानता. फिरसे उस फरिश्ते उसी तरह आपको दबाया. गरज

तीन बार यही हरकत की. उसके बाद आपको 'ईकरा' की सूरत पण्ठाई और उसके बाद छिप गया.

सवाल : ये फरिश्ता कौन था ?

●●● : ये હજરત જિબ્રિલ (અ.સ.) થે.

सवाल : આં હજરત (સ.અ.) ને જબ ઉનકો યકાયક દેખા થા તો ક્યા આદમીઓ કી સૂરત મેં દેખા થા ?

●●● : આં હજરત (સ.અ.) ને જિબ્રિલ (અ.સ.) કો અસલી સૂરત મેં દેખા ઔર બડે કદોકામત (ડીલ-ડોલ) મેં દેખા, જब વહ આપકી નજરોં સે ઓઝલ હો ગયે તો આંહજરત (સ.અ.) 'ગારે હિરા' સે (હિરા કી ગુફા સે) નિકલકર અપને ધર તશરીફ લાયે ઔર સબ કિસ્સા અપની બીબી ખદીજતુલ્ કુબ્રા (રજિ.) કો સુનાયા. બીબીને સારા કિસ્સા સુનકર કહા કી બેશક આપ પૈગમ્બર હો. ઉસકે બાદ આંહજરત (સ.અ.) કો વરકા બિન નૌફલ કે પાસ લે ગઈ ઔર સબ કિસ્સા વરકા સે બયાન કિયા. વરકાને આંહજરત (સ.અ.) સે ભી સબ કિસ્સા સુના. વરકા તૌરાત પળહતે થે ઔર તૌરાત પળહનેવાલોં મેં બહુત બળે આલિમ થે. વરકાને કહા કે યે વહી ફરિશ્તા હૈ, જો પૈગમ્બરોં કે પાસ 'વહી' (અલ્લાહ કા હુકમ) લાતા હૈ, યહી ફરિશ્તા હ. મૂસા (અ.સ.) કો દિખાઈ દિયા થા. જબ યે ફરિશ્તા ગારે હિરા મેં મુહમ્મદ (સ.અ.) પૈગમ્બર હો ગયે. ઉનકી પૈગમ્બરી મેં શક નહીં. યે વહી બુજુર્ગ પૈગમ્બર હૈ જિસકી ખુશખબરી 'તૌરાત' ઔર 'ઈજ્લ' મેં અલ્લાહ ને દી હૈ. અગર મૈં જિન્દા રહતા તો આપકી મદદ કરતા. ઉસકે બાદ વરકા મર ગયે.

સવાલ : સબસે પહેલે આં હજરત (સ.અ.) પર કૌન ઈમાન લાયે ?

●●● સબસે પહેલે હ. ખદીજતુલ્કુબ્રા (રજિ.) ઈમાન લાઈ. યે આં હજરત (સ.અ.) કી પહેલી બીબી હૈ. ઉનકે બાદ હ. અલી કરમલ્લાહુ વજહુ ઈમાન લાયે, જો ઉસ વક્ત બહુત કમ ઉત્ત્ર થે, મશાહૂર હૈ કે આપ સાત-આઠ સાલ કે થે. બળી ઉત્ત્રવાલે મરદો મેં હ. અબૂ બકર સિદ્ધીક (રજિ.) સબ સે પહેલે ઈમાન લાયે હૈ. મશાહૂર હૈ કે હ. અલી (રજિ.) ને કભી પૂજા નહીં કી.

સવાલ : હજરત ઉમર (રજિ.) કબ ઈમાન લાયે ?

●●● : આં હજરત (સ.અ.) કે પૈગમ્બર હોને કે કોઈ પાંચ સાલ બાદ હ. ઉમર ઈમાન લાયે. હ. ઉમર ઔર અબુજહલ કે ઈમાન લાને કે લિએ આં હજરત (સ.અ.) અલ્લાહતાલા કે પાસ દુઆ કરતે થે. હ. ઉમર (રજિ.) કે લિએ દુઆ કુબૂલ હો ગઈ ઔર આપ ઈમાન લાયે, ઉસકે બાદ લોગો મેં જોશે ઈમાન ફેલ ગયા ઔર ઈસ્લામ કી કુચ્ચિત બઢને લગી.

સવાલ : હજરત ઉસ્માન (રજિ.) કબ ઈમાન લાયે ?

●●● : હ. ઉસ્માન બિન ઈફ્ફાન (રજિ.) ભી આં હજરત (સ.અ.) પર બહુત જલ્દ ઈમાન લાયે.

સવાલ : હ. ઉસ્માન (રજિ.) કો જુન્નૂરૈન ક્યો કહેતે હૈ ?

●●● : આપકો રસૂલુલ્લાહ (સ.અ.) ને દો લળકિયાં દીથીં. એક કા નામ રૂક્યા (રજિ.) ઔર દૂસરી કા નામ કુલ્સુમ (રજિ.) હૈ.

સવાલ : મક્કે સે આપ મદીને કો કયું તશરીફ લે ગયે ?

●●● : જબ મક્કે મેં કાફિર આપકો ઈજા (તકલીફ) દેને લગે તો અલ્લાહતાલા કા હુકમ હુઆ કે આપ મદીના તશરીફ લે જાયે. આપ મદીના ચલે ગયે.

सवाल : पैगम्बर होने के बाद रसूलुल्लाह (स.अ.) कितने साल मक्के में रहे?

●●● : आप दस (१०) साल मक्के में रहे.

सवाल : मदीने में आप कितने साल रहे?

●●● : आप तेरह (१३) साल मदीने में रहे.

सवाल : कुरआन शरीफ कितने सालमें आप पर उतरा?

●●● : तेईस (२३) सालमें.

सवाल : उस जमानेमें किसे कभी आप मक्के को तशरीफ ले गये थे?

●●● : हाँ तश्रीफ ले गये हैं. कुई़ारने आपको रोका मगर सुलह (संविधि) हो गई और दूसरे साल आपने हज दिया और जब ईस्लाम की कुव्वत बढ़ गई, मक्का आपके कब्जेमें आ गया और सब मुसलमान हो गये.

सवाल : मक्के पर आपका कब्जा हो जाने के बाद आप मक्कामें ठेहरे या नहीं?

●●● : आं हजरत (स.अ.) मक्केमें नहीं रहे और मदीने को तशरीफ ले गये और वहाँ रेहलत की (ईतकाल हुवा). आपका रोज़ग़र मुख्यरक भी मदीनामें है.

सवाल : रसूलुल्लाह (स.अ.) की रेहलत के समय आपकी कितनी बीबीयां थीं?

●●● : नव (८) बीबीयां थीं.

सवाल : उनके नाम क्या हैं?

●●● : जवेरिया, आयशा, इनब, हक्सा, उमेसलमा, उमेहबीबा, सौदा बिन्ते जमआ, मैमूना, स़किआ.

સવાલ : હ.મુહમ્મદ (સ.અ.) કે ક્યા ક્યા ફર્જઈલ હૈ ?

●●● : હ. મુહમ્મદ (સ.અ.) ખાતિમુલ અંબિયા હૈ યાનિ આપકે બાદ કોઈ ઐસા પૈગમ્બર પૈદા નહીં હોગા જો સાહેબે શરીઅત હો. આપ સબ પૈગમ્બરોં મેં બુગુર્ગ હૈન, બલ્કે સબકે સરદાર હૈન. આપ સાહેબે શફાઅત હૈ યાનિ અલ્લાહતઆલાને આપકો ગુનાહગારોં કી શફાઅત (બખ્શીશ) કરને કા હુકમ દિયા હૈ. આપકી શફાઅત સે ગુનાહગારોંકી બખ્શીશ હોગી. આપ સાહેબે મેઝૂરાજ હૈ યાની આપ આસ્માનો પર ચળ્હે ઔર સિદ્રતુલ્ મુંતહા તક બલ્કે ઉસકે આગે ભી તશરીફ લે ગયે ઔર જન્નત ઔર દોઝખ કો દેખા. સહી રિવાયતો (કથન) સે સાબિત હૈ કે આપને ખુદા કો ભી દેખા. આપકી શરીઅત ક્યામત (પ્રલય) તક બાકી રહેગી. આપસે બળે બળે મોઝૂજિજે (ચમત્કાર) સાદિર હુવે.

સવાલ : સિદ્રતુલ્ મુંતહા કિસ મકામકા નામ હૈ ઔર ક્યા ચીજ હૈ

●●● સિદ્રતુલ્ મુંતહા સાતવેં આસ્માન પર હૈ ઔર એ એક બૈરકા દરખ્ત (જાડ) હૈ. શબે મેઝૂરાજ મેં આંહજરત (સ.અ.)ને દેખા કે એક ચીજ ઉસકો ઢાંપે હુંસે હૈ, મગર ઉસકા હાલ માલૂમ નહીં હુંબા. જિબ્રઈલ (અ.સ.) કા યદી મુકામ હૈ. ઉસકે ઉપર સૈર કરનેકી (જાનેકી) જિબ્રઈલ (અ.સ.) કો ઈજાઝત નહીં હૈ. ઈસી મુકામ પર હ.જિબ્રઈલ (અ.સ.) કો અલ્લાહ તાલા કી તરફસે વહી (ઇશ્વર સંકેત) હુવા કરતી હૈ.

સવાલ : મેઝૂરાજ કે ક્યા માની હૈ ?

●●● : મેઝૂરાજ કે માની (અર્થ) સીઢી હૈ ઔર ઉપર ચઢને કે ભી હૈ.

सवाल : ईन लक्षणों के क्या मानी हैं के रसूलुल्लाह (स.अ.) को मेघराज हुई हैं?

●●● : ईसके ये मानी हैं के रसूलुल्लाह (स.अ.) बुलंदी (उचाई) पर चढ़ते हैं।

सवाल : आपको किस महीने में और किस तारीख में मेघराज हुई?

●●● : माहे रज्जूबड़ी २६ तारीख की रातमें आपको मेघराज हुई है।

सवाल : क्या आं हजरत (स.अ.) को जिस्म (बदन) के साथ मेघराज हुई है?

●●● : हां, जिस्म के साथ मेघराज हुई है और अक्सर (ज्यादातर) सहाबा का यही मजहब है।

सवाल : मेघराज का क्या किस्सा है?

●●● : 'तक्षीर मआलिमुल्तंजील' में लिखा है के अबूजर (रजि.) ने रसूलुल्लाह (स.अ.) से सुना है के आप फरमाते थे के यकायक मेरे घर की छत खुल गई और जिब्रील उतरे और मेरे सीनेको चीरा और जमजम के पानी से उसको धो दिया और एक तश्त (थाली) लाये जो ईमान और इकमत से भरा हुवाथा, कहा ये ईमान और इकमत है और मेरे सीनेमें डाल दिया और उसको बंद कर दिया।

दूसरी रिवायत में है के ह. रसूलुल्लाह (स.अ.) हतीम (काबे का एक हिस्सा) में थे, आं हजरत स.अ. का सीना यहीं चीरा गया और नूरोईमान से भी सीनभे शरीर यहीं भरा गया। फिर बुराक लाई गई, जिसका रंग सुझैद था। उसका कदोकामत (डील-डौल) खच्चर से छोटा था। यह मर्कब (सवारी) ऐसा तेज रफ्तार था के उसका कदम उस जगा परता था जहां उसकी नज़र परती थी। ह. रसूलुल्लाह (स.अ.) इमाते हैं

के मैं बुर्का पर सवार हुवा और जिब्रील के साथ बैतुलमुकद्दस गया और बुर्का को बैतुलमुकद्दस के उस हल्के से बांध दिया छाससे अंबिया (अ.स.) अपनी सवारीयों को बांधते थे और बैतुल मुकद्दस में दाखिल हुवा और सब पैगम्बरों के साथ दो रकातें (नमाज) पाली. फिर जिब्रील (अ.स.) ने मेरे सामने दो कटोरे पेश किये जिनमें से एक में दूध था और दूसरे में शराब थी. मैंने उस कटोरे को ले लिया छासमें दूध था. जिब्रील (अ.स.) ने कहा के या मुहम्मद तुमने फितरत (प्रकृति) को चूना है.

- फिरमें जिब्रील (अ.स.) के साथ हुनिया के आस्मान पर गया और आस्मान पर पहुँचा वहां आदम (अ.स.) से मुलाकात हुई. मैंने सलाम किया. मुझे आदम (अ.स.) ने सलाम का जवाब दिया और मरहबा (शुभागमन) कहा और नवीजेसालेह ओर ईन्जे सालेहसे जिताब इमर्या. मैंने पूछा ये कौन है? जिब्रील (अ.स.) ने कहा के ये आदम (अ.स.) आपके बाप हैं? आदम (अ.स.) के दोनों तरफ दो जमाअतें (गिरोह-समुह) अरवाह की थीं. जब वह सीधी तरफ की जमाअत को देखते तो हँसते और खुश होते थे और जब बाई (डाबी) ओर की जमाअत को देखते थे तो रोते थे. मैंने जिब्रील (अ.स.) से उनकी डेफियत पूछी तो जवाब दिया के सीधे तरफ की जमाअत के लोग ऐहले जन्नत हैं और बाई तरफ की जमाअत के लोग ऐहले दोजन्ह देते हैं.
- फिर मैं दूसरे आस्मान पर गया. वहां के लोगोंने मुझे मरहबा कहा (मेरा स्वागत किया). उस आस्मान पर याह्या (अ.स.) और ईसा (अ.स.) से मुलाकात हुई. ईन दोनोंको मैंने सलाम किया. ईन्होंने सलाम का जवाब दिया और मरहबा कहा.

- फ़िर मैं तीसरे आसमान पर गया, यहां के लोगोंने भी मुझे मरहबा कहा (मेरा स्वागत किया) और खुशी आहिर की. मैं उस आसमान पर युसुफ (अ.स.) से मिला. ये बहुत खूबसूरत (सुन्दर) थे. मैंने उनको सलाम कहा. युसुफ (अ.स.)ने सलाम का जवाब दिया और मरहबा कहा.
- फ़िर मैं चौथे आसमान पर चढ़ा. वहां के लोगोंने मुझे मरहबा कहा. उस आसमान पर मैंने ईद्रीस (अ.स.) से मुलाकात की और उनको सलाम किया औसका जवाब दिया और मरहबा कहा.
- फ़िर पांचवें आसमान पर चढ़ा. वहां के लोगोंने मुझे मरहबा कहा (मेरा स्वागत किया). उस आसमान पर हातून (अ.स.) से मिला. उनको सलाम कहा. उन्होंने सलाम का जवाब दिया और मरहबा कहा.
- फ़िर छठे आसमान पर गया. वहां के लोगोंने भी मुझे मरहबा कहा (स्वागत किया) और भूसा (अ.स.) से मिला और उनको सलाम किया. भूसा (अ.स.)ने सलाम का जवाब दिया और मरहबा कहा. जब मैं आगे बढ़ा तो भूसा (अ.स.) रोने लगे. उनसे पूछा गया के आप क्यों रोते हो तो जवाब दिया के मुहम्मद (स.अ.) की उम्मत के लोग मेरी उम्मत से ज्यादा जन्नत में दाखिल होंगे.
- फ़िर मैं सातवें आसमान पर गया. यहां के लोगोंने मुझे मरहबा कहा. फ़िर ईब्राहीम (अ.स.)से मुलाकात हुई. मैंने आपको सलाम किया और आपने मुझे सलाम का जवाब दिया और मरहबा कहा और ‘ईब्ने सालेह’ से जिताब किया. ह.आदम और ह.ईब्राहीम (अ.स.) के सिवा सब पैगम्बरोंने आपको नेकोकार भाई के रूप में पुकारा. रसूलुल्लाह (स.अ.)

ਫਰੀਦ ਹੈ ਕਿ ਫਿਰ ਮੈਂ 'ਬੈਤੁਲ ਮਥ੍ਰਮੂਰ' ਮੈਂ ਗਿਆ। ਜਿਭਾਈਲ (ਅ.ਸ.) ਨੇ ਬਧਾਨ ਕਿਯਾ ਕਿ ਯੇ 'ਬੈਤੁਲ ਮਥ੍ਰਮੂਰ' ਹੈ। ਇਸ ਮੌਜੂਦਾ 70,000 (ਸਤਰ ਛਾਪ) ਫਰਿਸ਼ਟੇ ਛਰੋਜ਼ ਨਮਾਜ਼ ਪਣਛੇ ਹੈਂ ਔਰ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਯੇ ਫਰਿਸ਼ਟੇ ਨਹੀਂ ਆਤੇ ਬਲਕਿ ਦੂਸਰੇ ਫਰਿਸ਼ਟੇ ਆਤੇ ਹੈਂ ਔਰ ਨਮਾਜ਼ ਪਣਛੇ ਹੈਂ। ਮਤਲਬ ਥੇ ਹੈਂ ਕਿ ਜੋ ਫਰਿਸ਼ਟੇ ਇਸ ਮਸੂਜਿਦ ਮੈਂ ਏਕਬਾਰ ਆਤੇ ਹੈਂ, ਫਿਰ ਵਹ ਫਰਿਸ਼ਟੇ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਆਤੇ। ਧਾਰਾ ਸੇ 'ਸਿਦਰਤੁਲ ਮੁਤਹਾ' ਕੇ ਪਾਸ ਗਿਆ। ਉਸਕੇ ਫਲ ਔਰ ਪਤੇ ਬਣੇ ਬਣੇ ਹੈਂ। ਉਸ ਵਕਤ ਸਿਦਰਤੁਲ ਮੁਤਹਾ ਕੋ ਏਕ ਚੀਜ਼ ਢੰਕੀ ਹੁਈ ਥੀ। ਦੂਜੀ ਛਾਪ ਮੈਂ ਹੈਂ ਕਿ ਰੋਸ਼ਨ ਪਰਵਾਨੇ ਉਸ ਪੇਡ ਕੋ ਧੇਰੇ ਹੁਵੇ ਥੇ। ਯੇ ਸਥ ਫਰਿਸ਼ਟੇ ਥੇ। ਆਂਹਾਰਤ (ਸ.ਅ.) ਫਰੀਦ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਜਗਤ ਮੁੜ ਪਰ ਮੇਰੇ ਪਰਵਰਾਇਗਾਰ ਨੇ ਵਹੀ ਕੀ ਔਰ ਛਰੋਜ਼ ਪਚਾਸ (ਪੱਠ) ਨਮਾਜ਼ ਫਰੀਦ ਕੀ। ਜਥੁੰ ਮੈਂ ਉਸਕੇ ਬਾਅਦ ਮੂਸਾ (ਅ.ਸ.) ਕੇ ਪਾਸ ਗਿਆ ਤੋਂ ਮੂਸਾ (ਅ.ਸ.) ਨੇ ਪ੍ਰਾਹਿਂ ਕੇ ਆਪਕੀ ਉਮਮਤ ਪਰ ਕਿਧੁਕ ਫਰੀਦ ਹੁਵਾ ਹੈ। ਮੈਨੇ ਕਿਛੀ ਪਚਾਸ ਨਮਾਜ਼ ਫਰੀਦ ਹੁਈ। ਮੂਸਾ (ਅ.ਸ.) ਨੇ ਕਿਛੀ ਕੇ ਮੈਨੇ ਬਨੀ ਇਸ਼ਾਈਲ ਕੋ ਸ਼ਾਰਦ ਅਹਕਾਮ (ਧਾਰਮਿਕ ਆਦੇਸ਼) ਮੈਂ ਆਜਮਾਯਾ ਹੈ ਔਰ ਵੋ ਬਹੁਤ ਕਵੀ (ਮਝਬੂਤ) ਥੇ ਮਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂਨੇ ਖੁਦਾ ਕੇ ਅਹਕਾਮ ਕੀ ਪੂਰੀ ਤਾਮੀਲ ਨਹੀਂ ਕੀ ਔਰ ਆਪਕੀ ਉਮਮਤ ਜਈਫ ਔਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ, ਉਨਸੇ ਇਸ ਫਰੀਦ ਕੀ ਪਾਬਨ੍ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗੀ। ਆਪ ਫਿਰ ਖੁਦਾਦੇ ਅਞਚ (ਵਿਨਾਂਤੀ) ਕਰ ਕੇ ਇਨ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਕੋ ਕਮ ਕਰਾਈਏ। ਆਂਹਾਰਤ (ਸ.ਅ.) ਪਲਟੇ ਔਰ ਕਮੀ ਕੀ ਦਰਖਵਾਸਤ (ਰਜੁਆਤ) ਕੀ ਉਸਕੇ ਬਾਅਦ ਪਾਂਚ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਕਮ ਹੋ ਗਈ। ਫਿਰ ਹਾਜ਼ਰਤ (ਸ.ਅ.) ਮੂਸਾ (ਅ.ਸ.) ਦੇ ਮਿਲੇ ਔਰ ਬਤਲਾਯਾ ਕੇ ਪਾਂਚ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਕਮ ਹੁਈ। ਮੂਸਾ (ਅ.ਸ.) ਨੇ ਕਿਛੀ ਕੇ ਫਿਰ ਤਸ਼ਰੀਫ ਲੇ ਜਾਈਐ ਔਰ ਕਮ ਕਰਾਈਐ। ਹਾਜ਼ਰਤ (ਸ.ਅ.) ਫਿਰ ਤਸ਼ਰੀਫ ਲੇ ਗਿਆ ਔਰ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਕਮ ਕਰਾਈ। ਗਰੂ ਆਂਹਾਰਤ (ਸ.ਅ.) ਨੇ, ਮੂਸਾ (ਅ.ਸ.) ਕੀ ਕੋਣਿਆ ਸੇ ਇਤਨੀ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਕਮ ਕਰਾਈ ਕੇ ਪਾਂਚ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਬਾਕੀ ਰੇਹ

गहरा, इसके बाद भी भूसा (अ.स.)ने कम कराने की तर्जीब (सलाह) दी। मगर हजरत (स.अ.)ने उजर किया (माझी चाही) के मैं बारबार अर्ज करने से शर्माता हूँ। इस तरह पांच नमाजें ह. रसूलुल्लाह (स.अ.) पर और आपकी उम्मत पर फर्ज रही। आंहजरत फर्माते हैं कि फिर मैंने जन्नत की सैर की। अबू दशना से सिवायत है कि आप उस जगह से भी उपर चढ़े थे और ऐसी जगह पहुँचे थे जहां कलम की आवाज आती थी, और ह. अनस बिन मालिक (रजि.) की रिवायत है कि रसूलुल्लाह (स.अ.) जब सिद्धतुल्लू मुंतहा के पास पहुँचे तो आप फर्माते हैं कि जब्बार (अल्लाह का एक नाम) मेरे नजदीक हो गया। फिर और पास हो गया और फिर मुझ पर वही की।

सवाल : इस हडीस से मालूम हो गया कि रसूलुल्लाह (स.अ.) से अल्लाहतआलाने शबे मेअराज में कलाम किया है, मगर आपने खुदा को देखा भी है या नहीं?

●●● अकसर सहाबा का ये केहना है कि आं हजरत (स.अ.) ने शबे मेअराज में खुदा को देखा है और हमारा मजहब भी यही है।

सवाल : क्या बाजे सहाबा ये भी केहते हैं कि रसूलुल्लाह (स.अ.)ने खुदा को नहीं देखा?

●●● हां, बाजे सहाबा ये भी केहते हैं कि रसूलुल्लाह (स.अ.)ने खुदा को नहीं देखा। चूनांचे बीबी आयेशा (रजि.) का यही मजहब है। शीया और मोअतजला भी यही केहते हैं।

सवाल : आं हजरत (स.अ.) पर जो लोग ईमान लाये हैं उनको किस नाम से पूकारते हैं?

●●● उनको 'सहाबा-ए-रसूलुल्लाह' कहते हैं।

સવાલ : સહાબી કી ક્યા તારીફ હૈ ?

●●● સહાબી વો શાખ્સ હૈ, જો રસૂલુલ્લાહ (સ.અ.) સે ભિલે ઔર આપ પર ઈમાન લાયે ઔર ઈમાન પર મરે.

સવાલ : સહાબા કે કિતને કિસ્મ હૈ ?

●●● દો કિસ્મો હૈન. ૧. મુહાજિરીન ૨. અન્સાર

સવાલ : ઉનકી ક્યા તારીફ હૈ ?

●●● મુહાજિરીન વો અસહાબ હૈ જો રસૂલુલ્લાહ (સ.અ.) કે પાસ રેહને કે લિયે મક્કે કો છોળ કર મદ્દાને મેં રસૂલુલ્લાહ (સ.અ.) કે લિયે આ ગયે ઔર અન્સાર વો અસહાબ હૈન જિન્હોંને આપકી ઔર આપકે મુહાજિરીન સહાબા કી બિદમત કી.

સવાલ : સબ અસહાબ મેં બુજુર્ગ સહાબા કૌન હૈ ?

●●● વો સહાબા હૈ જો બદર કી લળાઈ મેં રસૂલુલ્લાહ (સ.અ.) કે સાથ કાફિરોને લળે હૈન.

સવાલ : યે સહાબા ગિન્તી મેં કિતને હૈ ?

●●● યે તીનસો તેરા (૩૧૩) શાખ્સ થે.

સવાલ : ફિર ઈન સહાબા મેં કૌન સે સહાબા જ્યાદા બુજુર્ગ હૈ ?

●●● દસ (૧૦) સહાબી હૈન. જિનકો 'અશરામુબશારા' કેહતે હૈન.

સવાલ : ઉનકે નામ ક્યા હૈ ?

●●● હ. અબૂ બકર સિદ્દિક (રજિ.), હ. ઉમર બિન અલ્બત્તાબ (રજિ.), હ. ઉસ્માન બિન અફ્રિન (રજિ.), હ. અલી ઈબ્ને અભીતાલિબ (રજિ.), તલહા (રજિ.), જૂબૈર (રજિ.), અખ્રૂરહમાન બિન ઔફ (રજિ.), સાદ બિન અભીવકાસ (રજિ.) સહિદ બિન જૈદ (રજિ.), અબૂ ઉબૈદા બિન અલજરાહ (રજિ.).

सवाल : इन सहाया को मुख्यमंत्री क्यों कहते हैं ?

●●● आं हजरत (स.अ.)ने इनकी शानमें जन्मत की बशारत दी है (इसलिये) ?

सवाल : इनके सिवाये किसी और सहायीकी शानमें भी जन्मत की खुशभरी दी है ?

●●● बीबी फातिमा (रजि.), हजरत ईमाम हसन (रजि.) और ईमाम हुसैन (रजि.) की शानमें भी जन्मत में दाखिल होने की खुश खबरी दी है.

सवाल : इन तेरह (१३) सहाया में ज्यादा बुजुर्ग कौन हैं ?

●●● आं हजरत (स.अ.) के खलीफे हैं.

सवाल : हजरत रसूलुल्लाह (स.अ.) के कितने खलीफे हैं और उनके क्या नाम हैं ?

●●● हजरत रसूलुल्लाह (स.अ.) के चार (४) खलीफे हैं.

(१) अबूबकर सिद्दीक (रजि.)

(२) उमर बिन खत्ताब (रजि.)

(३) उस्मान बिन अफ़्रान (रजि.)

(४) अली बिन अबी तालिब (रजि.)

सवाल : क्या ये चारों खलीफे गुणाएँ से मासूम हैं ?

●●● हमारा ये ऐसतकाद है के मासूम नहीं हैं क्यों के उनके मासूम होने पर कोई दलील नहीं है.

सवाल : आं हजरत (स.अ.)ने अपना खलीफा किसको बनाया ?

●●● ये साबित नहीं है के आं हजरत (स.अ.)ने इसीको अपना खलीफा बनाया. मगर आं हजरतने अपनी बिमारी के जमाने में अबूबकर सिद्दीक (रजि.) को नमाज पठाने की इच्छा जत

દીથી ઔર અબૂબકર સિદ્ધીક (રજિ.) ને ચંદ નમાજે આં હજરત (સ.અ.) કે હુકમ સે સબ સહાબા કો પણ હાઈ. ચૂકે આં હજરત (સ.અ.) ને નમાજ પળ્ણાને કે લિયે અબૂબકર (રજિ.) કો અપના ખલીફા બનાયા થા, સબ સહાબાને આં હજરત (સ.અ.) કી રેહલત કે બાદ અબૂબકર (રજિ.) કો ખલીફાએ રસૂલુલ્લાહ (સ.અ.) ઠેહરા લિયા ઔર દીની વ દુન્યાવી કામોં મેં અપના હાકિમ બના લિયા ઔર ઈસી બાત પર સબ ઈકંડા હુવે કે આપ રસૂલુલ્લાહ (સ.અ.) કે પહેલે ખલીફા હું.

સવાલ : અબૂબકર સિદ્ધીક (રજિ.) કે બાદ કૌન ખલીફા હુવે ?

●●● ઉમર (રજિ.) કો અબૂબકર સિદ્ધીકને અપના ખલીફા બનાયા ઔર અબૂબકર સિદ્ધીક કે બાદ સબ સહાબાને ઉમર (રજિ.) કી જિલાફિત પર ઈતેફાક કર લિયા ઔર હજરત ઉમર (રજિ.) ખલીફાએ દુષ્પભ હો ગયે.

સવાલ : હજરત ઉમર (રજિ.) કે બાદ કૌન ખલીફા હુવે ?

●●● હજરત ઉમર (રજિ.) ને અપની જિંદગીમે ફર્માયા થા કે આપસ મેં મુસાલેહત કે સાથ (રાય કાયમ કરકે) કિસી એક સહાબી કો ખલીફા બના લિયા જાયે ઔર છે (૬) સહાબી કે નામ બયાન ફર્માયે. ઈન છે સહાબીઓને ઈતેફાક કરકે હજરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રજિ.) કો ખલીફા બનાયા.

સવાલ : વો છે (૬) સહાબા કે કયા નામ હું ?

●●● હજરત ઉસ્માન (રજિ.)

હજરત અલી બિન અભીતાલિબ (રજિ.)

અબુર્હમાન બિન ઔફ (રજિ.)

તલ્હા (રજિ.)

જુબેર (રજિ.)

સામદ ઈન્ને અભી વક્કાસ. (રજિ.)

સવાલ : હજરત ઉસ્માન (રજિ.) કે બાદ કોણ ખલીફા હુંવે ?

●●● હજરત અલી બિન્ અભી તાલિબ (રજિ.) ખલીફા હુંવે ઓર મફકે-મદીને કે સબ સહાબાને આપકે ખલીફા હોને પર ઈતેજાક કિયા. મગર ઉસકે બાદ બાજ સહાબા (રજિ.) હજરત અલી (રજિ.) સે અલગ હો ગયે ઓર બહુત જગળે પૈદા હો ગયે.

સવાલ : બયાત કે બાદ હ. અલી (રજિ.)સે જો સહાબા અલગ હો ગયે ઉનકે ક્યા નામ હૈ ?

●●● તલ્હા (રજિ.) ઓર જુબેર (રજિ.)

સવાલ : ઉનકે અલગ હો જાને કી ક્યા વજહ થી ?

●●● હ. ઉસ્માન (રજિ.) કે શહીદ હો જાને કે બાદ આપકો જિન લોગોને શહીદ કિયા વો હ. ઉસ્માન (રજિ.) કે બદલે મેં નહીં મારે ગયે.

સવાલ : ક્યો નહીં મારે ગયે ?

●●● જિન્હોને હ. ઉસ્માન (રજિ.) કો શહીદ કિયા થા ઉનકા પૂરા પતા નહીં મિલા અગર ચે હ. અલી (રજિ.)ને ઉનકી બહુત તલાશ કી ઓર બહુત કોશિશ કી.

સવાલ : કિન લોગોને હ. ઉસ્માન (રજિ.) કો શહીદ કિયા ?

●●● યે મિસરી લોગ થે.

સવાલ : ક્યા યહી સબબ થા, જો તલ્હા (રજિ.) ઓર જુબેર (રજિ.) હ. અલી (રજિ.) સે જુદા હો ગયે ?

●●● હા, યહી સબબ થા. ઓર મઆવિયા ઈન્ને અભી સુફિયાન ને

જો શામ કે બાદશાહ થે ઈસી વજહ સે આપ કે હાથ પર બયઅત નહીં કી.

સવાલ : ક્યા તલ્લા (રઝિ.) ઔર જુબેર (રઝિ.) કા અલગ હો જાના ઔર માચિયા કા હજરત અલી (રઝિ.) સે બયઅત ન કરના દુરસ્ત થા ?

●●● હરગિજ નહીં.

સવાલ : ઈસકી ક્યા વજહ હે ?

●●● હ. અલી (રઝિ.) કે ખલીફા હોને પર જબ મુહાજિરીન વ અન્સાર ને ઈજમા કર લિયા થા ઔર તલ્લા (રઝિ.) ઔર જુબેર (રઝિ.) લી ઉસ ઈજમા મેં શરીક થે, તો ફિર ઈન દોનો સાહબોં કો હ. અલી (રઝિ.) સે અલગ હોને કા હક નહીં થા ઔર ન હજરત ઉસ્માન (રઝિ.) કે ખૂનીયોં કો માંગને કા ઉન્હે મન્સબ થા. ચૂંકે મુહાજિરીન વ અન્સાર ને હ. અલી (રઝિ.) સે બયઅત કી થી માચિયા કા હજરત અલી (રઝિ.) સે બયઅત ન કરના ખતા થી.

સવાલ : હક ક્યો નહીં થા ?

●●● તલ્લા (રઝિ.) ઔર જુબેર (રઝિ.) પર હ. અલી (રઝિ.) હાકિમ થે ઔર યે લોગ મહકૂમ થે. મહકૂમ કો યે હક નહીં હૈ કે વહ હાકિમ સે અપને કિસી રિશ્ટેદાર કે ખૂનીયોં કો ખુદ તલબ કરે બલ્કે ઉસકા યે મન્સબ હૈ કે હાકિમ કે પાસ અપના દાવા પેશ કરે. ઈસી તરફ માચિયા કો ભી યે હક નહીં થા કે હ. ઉસ્માન (રઝિ.) કે ખૂનીયોં કો હજરત અલી (રઝિ.) સે માંગતે ઔર ઈસ ગલત વજહ પર હ. અલી (રઝિ.) સે જંગ કરતે ઔર ખુદ હાકિમ બન જાતે.

सवाल : ह. अली (रजि.) के बाद कौन खलीफा हुवे ?

●●● जिलाइते रसूलुल्लाह (स.अ.) हजरत अली (रजि) पर पूरी हो गई क्यों के आं हजरत (स.अ.)ने इमर्या था के मेरे बाद जिलाइत का जमाना तीस (30) बरस है और ह.अली (रजि.) पर तीस (30) बरस पूरे हो गये. हजरत अली (रजि.) के बाद जिलाइत का जमाना न रहा और सल्तनत रेह गई.

सवाल : ह. अली (रजि.) के बाद कौन बादशाह हुवे ?

●●● हजरत हसन (रजि.)ने जो ह.अली (रजि.) के बादे फरांद थे, ह. मआविया से सुलेह करली और जो कुछ 'मुल्केहराक' उनके कब्जे में था मआविया को दे दिया। उसके बाद मआविया बादशाह हो गये.

सवाल : हजरत मआविया के बाद कौन शप्स बादशाह हुवा ?

●●● यजीद जो मआविया का बेटा था बादशाह हुवा.

सवाल : यजीद को किसने बादशाह बनाया ? क्या सब मुसलमान खुद उसकी बादशाही से राजी हो गये थे ?

●●● मुसलमान उसकी बादशाही से खूश नहीं थे बल्कि उसके बाप ह. मआविया ने उसको बादशाह बनाया और अपनी जगा पर बिठलाया था.

सवाल : यजीद की बादशाही से मुसलमान क्यों नाखूश थे ?

●●● यजीद अल्लाहतआला और उसके रसूल के अहकाम पर अमल नहीं करता था और तारीखों में लिखा हुवा है के वह शराब भी पीता था और जिना भी करता था और नाहको नारवा (बगैर वजह के) सहाबा पर जुल्म करता था। फिर उसकी बादशाही से मुसलमान क्यों कर खुश होंगे.

सवाल : क्या ये नालायक सहाबा (रजि.) पर गुल्म करता था ?

●●● सिंह गुल्म ही नहीं करता था बल्कि बाजे (कुछ) सहाबा (रजि.) को कत्ल भी कर डाला.

सवाल : क्या इस नालायकने सहाबा (रजि.) को कत्ल किया है ?

●●● अफ्सोस है कि यजीदने ऐसे सहाबी को मार डाला जो रसूलुल्लाह (स.अ.) का बणा घारा बल्कि फरज़द था और उस घारे सहाबी के बच्चों को भी मार डाला.

सवाल : वह कौन हैं ?

●●● इजरत ईमाम हुसैन (रजि.) और आपके बच्चे.

सवाल : ह. ईमाम-हुसैन (रजि.) किसके फरज़द हैं ?

●●● इजरत अली (रजि.) के फरज़द हैं और आपकी मां बीबी फ़तिमतुज़्ज़हरा (रजि.अल्लाहु अन्हَا) हैं जो आंहजरत (स.अ.) की घारी बेटी हैं और ह. ईमाम हुसैन (रजि.) आंहजरत (स.अ.) के नवासे हैं.

सवाल : क्या इस जालिमने इजरत ईमाम हुसैन (रजि.) को शहीद कर दिया ?

●●● हां, ह. ईमाम हुसैन (रजि.) को और आपके नौजवान फरज़द अली अकबर (रजि.) और आपके घारे भाई ह. अब्बास और दूसरे भाईयोंको गरज ह. ईमाम हुसैन (रजि.) के सारे कुन्जे को शहीद कर दिया.

सवाल : उसकी कोई वजह भी थी ?

●●● कोई वजह नहीं थी, सिंह ये हुश्मनी थी कि ह. ईमाम हुसैन (रजि.) ने इस नापाक याने यजीद के हाथ पर बयात नहीं की.

सवाल : क्या और सहायीयोंने उसके हाथ पर बयात की थी ?

●●● हां, जुल्म के डर से बयात करती थी.

सवाल : क्या इस जालिम के हाथ पर बयात करना जुरूरी अम्र था ?

●●● जुरूरी अम्र नहीं था. क्योंकि रसूलुल्लाह (स.अ.) की खिलाफ़त जब ह.अली (रजि.) पर पूरी हो गई तो सल्तनत बाकी रह गई और बयात बादशाह से वाजिब नहीं है और जब ये जालिम बादशाह खुदा और उसके पैगम्बर का नाफ़रमान था तो ऐसे नापाक के हाथ पर बयात इस तरह जुरूरी होगी.

सवाल : क्या यजीद काफ़िर था ?

●●● उसका कुछ साभित नहीं है. ईमाम आज़म (रजि.) ने यजीद को काफ़िर नहीं कहा है और उस पर लानत भी नहीं की है और हमारे मज़हबमें भी उस पर लानत करने का साझ हुक्म नहीं है.

सवाल : किसी मज़हब में उस पर लानत की गई है या नहीं ?

●●● ईमाम शाफ़ी (रजि.) उस पर लानत करते हैं.

सवाल : क्या यजीदने ईमाम हुसैन (रजि.) और आपकी सब औलाद को शहीद कर दिया ?

●●● ईमाम जैनुलआबिदीन जो आपके बाजे फ़रज़द थे लणाई के वक्त बहुत बिमार थे, इस वास्ते आपको ईमाम हुसैन (रजि.) ने लणाई में शरीक होने का हुक्म नहीं दिया. परं ईमाम हुसैन (रजि.) के फ़रज़दोंसे आप ही बच गये और सब शहीद हो गये. ईमाम जैनुलआबिदीन (रजि.) की

औलाद का सिलसिला अबतक बाकी है और क्यामत तक बाकी रहेगा।

सवाल : क्या आदमी के मरने के बाद उससे क्षम में सवालों जवाब भी होगा ?

●●● बेशक, आदमी के मरने के बाद क्षम में सवालों जवाब होगा। याने दो फ़िरिश्ते क्षम में आयेंगे और ये सवाल करेंगे के तेरा खुदा कौन है ? और तेरा पैगम्बर कौन है ? और तेरा दीन क्या है ? अगर मोमिन है तो ये जवाब देगा के मेरा परवरदिगार खुदाएतआला है, उसका कोई शरीक नहीं है और मेरे पैगम्बर मुहम्मद रसूलुल्लाह (स.अ.) है और मेरा दीन ईस्लाम है और जो काफ़िर है उसके जवाबमें लगाजिश होगी।

सवाल : क्यामत के क्या मानी हैं ?

●●● हुन्या जो तुमको इस वक्त नज़र आती है एक दिन ऐसा होगा के हुन्या ऐसी नहीं रहेगी, बल्के अपनी हालत को बदल देगी। आस्मान टूट जायेगा और सूरज की रौशनी जाते रहेगी, चांद और सितारे बेनूर हो जायेंगे और अपनी जगह से निर जायेंगे। जमीन में जलजले आयेंगे। दरिया सूख जायेंगे और पहाड़ रेझा रेझा हो जायेंगे। गरज हुन्या और हुन्या की सब चीजें बिगण जायेंगी और सब चीजें एकदम फ़िना हो जायेंगी। फ़िर अल्लाहतआला दूसरी भर्तबा हुन्या को पैदा करेगा। और सब चीजें पैदा हो जायेंगी।

सवाल : क्या क्यामत में सब लोग जमा होंगे और उनसे हिसाबो किताब भी होगा ?

●●● सही हीसों से साबित हुवा है के एक बगे मैदान में सब

लोग खणे किये जायेंगे। उस रोज आङ्गताब (सूरज) बहुत नजदीक हो जायेगा और बहुत सज्ज गरमी होगी। लोग अपने अपने पसीनों में गोते खायेंगे, मगर जो नेक लोग हैं, आराम से रहेंगे। हर एक पैगम्भर अपनी अपनी उम्मत की किंडियाँ में रहेगा। हर आदमी को इस बात का ध्यान हो जायेगा कि ये वही दिन है जिसकी हमारे पैगम्भरोंने हुन्हा में खबर दी थी। कुरुक्षेत्र गमोभस्ती की हालत में रहेंगे। उसके बाद भीज्ञान कायम होगी और आमालनामे तोले जायेंगे। जिनकी नेकीयाँ तराजु में झुक जायेगीं वो जन्नत में चले जायेंगे और जिनकी बुराईयाँ तराजु में झुक जायेगी वो अज्ञाब में फँस जायेंगे।

सवाल : उस दिन कौन हिसाब लेगा?

●●● : खुद अल्लाह जल्ललेशानहूँ हिसाब लेगा।

सवाल : क्या सब ईन्सान जहां से उठाये जायेंगे वहां खणे रहेंगे या उनके खणे रेहने की हुसरी जगह होगी?

●●● : ईन्सान जहां से उठाये जायेंगे वहां से वो चलाये जायेंगे और पुलसिरात से गुजरेंगे और क्यामत के मैदान में खणे किये जायेंगे।

सवाल : सिरात क्या थीज है?

●●● : सिरात एक पुल है जो दोजब पर रख्ता जायेगा, उस पुल से सब लोगों को गुजरना होगा। मोमिन भी उस पर से गुजरेंगे और काफ़िर भी। पैगम्भर भी उस परसे गुजरेंगे, मगर जब काफ़िर उस परसे गुजरेंगे उनको बहुत तकलीफ होगी, बल्कि बाजे दोजब में गिर पड़ेंगे और मोमिन आसानी के साथ गुजरेंगे, उनमें से बाजे बिजली की तरह कोंधकर

(अबक कर) निकल जायेगे और बाजे हवाकी तरह तेजीसे चले जायेगे.

सवाल : सिरात पर से गुजरने के बाद लोग कहां जायेगे ?

●●● जो मोमिन हैं, हिसाबो किताब के बाद जन्नतमें जायेगे और जो लोग काफ़िर हैं दोज़खमें डाले जायेगे.

सवाल : जन्नत और दोज़ख क्या थीज़े हैं ?

●●● अल्लाहतआलाने अपने पाक बंदो और मोमीनों के वास्ते एक बहुत बड़े आरामो राहत की जगा तैयार रख्खी है. उसमें सब किसम की खुशी और आराम की थीज़े मौजूद हैं. उमदाउमदा मकान और निहायत खुशनुभा बाग और खुशगवार नहरें और खूबसूरत हीज़ हैं और हजारों किसम की गिजाएं और भेवे और किसम किसम की आराईश की थीज़ उमदा उमदा लिबास. गरज हर किसम की राहतो आराम का सामान उसमें मौजूद है. खूबसूरत खाइम मर्दी औरत निहायत फर्माइदार हैं. जो लोग जन्नत में दाखिल होंगे उनकी खुशी से खिदमत करेंगे. दोज़ख रंजोगम का मकान है. उसमें चारों तरफ आग सुलगी हुई है. हुन्या की आग से उसकी तेज़ी बहुत ज्यादा है. हजारों किसम के सांप, बिष्ठू और झहरीले जनवर आग में मीले हुए उसमें बेगिनती मौजूद हैं. उनके जुस्से (जिसम की बनावट) बहुत जबरदस्त हैं. वह सब दोज़खीयों के वास्ते पैदा किये गये हैं और काफ़िरों का रास्ता ढेख रहे हैं.

सवाल : क्या जन्नती लोग जन्नत में और दोज़खी लोग दोज़ख में हमेशा रहेंगे ?

●●● बेशक हमेशा रहेंगे.

सवाल : क्या जन्नतीयों और दोजभीयों को मौत नहीं है ?

●●● वह सब हमेशा जिंदा रहेंगे उनके लिये मौत नहीं है.

सवाल : क्या सब जन्नती एक दरझे के होंगे ?

●●● नहीं, बल्कि उनमें से बाजे बणे मर्तबे के हैं और बाजे उनमें से कम दरझे के होंगे.

सब से बणे दरझे के लोग पैगम्बर हैं. उनके बाद सिद्धीकीन और औलीया और शुहदा और उलमा हैं और उनके बाद आम मोमीनीन हैं.

सवाल : क्या जन्नत में अल्लाहतआला का दीदार भी होगा ?

●●● सही हीसों से साबित हुवा है कि अल्लाह तआला को तुम आजिरतमें इस तरह देखोगे जिस तरह चौदवीं रात के चांद को देखते हो.

सवाल : क्या जन्नत और दोजभ को अल्लाहतआला हिसाबो किताब के बाद पैदा करेगा या पैदा कर चुका है ?

●●● अल्लाहतआलाने जन्नत और दोजभ को उसी वक्त पैदा किया है जब जमीनों आस्मान को पैदा किया है.

सवाल : क्या बाजे लोग ऐसे भी हैं जो ये अंशुतकाद रखते हैं कि जन्नत और दोजभ को हिसाबो किताब के बाद पैदा करेगा ?

●●● हां, फिरके मोअतजला वगैरा यही अंशुतकाद रखते हैं.

सवाल : क्या इस किस्म का अंशुतकाद रखना हुरस्त है ?

●●● ऐसा अंशुतकाद रखना जायज नहीं है क्योंकि कुरआने मध्य में यही जिक्र किया गया है कि दोजभ और जन्नत पैदा हो चुके हैं.

सवाल : अगर कोई शब्द ऐसा ऐअतकाद रखेगा तो उस पर क्या हुक्म है ?

●●● फासिक हो जायेगा।

सवाल : क्या दोजभमें सिर्फ कुरक्षार जायेगे या गुनेहगार भी जायेगे ?

●●● ऐहले सुन्नत कहेते हैं काफिर और गुनेहगार दोजभ में जायेगे, मगर गुनेहगार आं हजरत (स.अ.) की शिफाअत के बाद दोजभसे निकाले जायेगे, और महदवियों का ये मजहब है कि दोजभ काफिरों की जगा है क्यों कि अल्लाह तआलाने कुरआन मज्जूद में इमरिया है कि दोजभ में वही जायेगा जिसने अल्लाहतआला को झुठलाया और अल्लाहतआला से मुंह फेर लिया है।

सवाल : काफिर और मुशर्रिक तो दोजभ में जायेगे क्या उनके बच्चे भी दोजभमें जायेगे ?

●●● बहुत से आलिमों का यही केहना है कि मुशर्रिकों के बच्चे भी दोजभमें जायेगे और हमारा मजहब भी यही है।

सवाल : बचे और छोटे गुनाह जिन लोगोंसे हो गये हैं, उनकी रिहाई की क्या सूरत है ?

●●● उन पर वाजिब है कि सच्चे दिल से तौबा करे। उम्मीद है कि अल्लाहतआला उनकी तौबा कुबूल करेगा।

सवाल : अगर कोई गुनेहगार मोमिन तौबा न करके मर जाये तो क्या अल्लाहतआला उसके गुनाह बर्खा देगा ?

●●● कुरआने मज्जूद में अल्लाहतआला इमरिया है कि मैं कभी शिर्क करनेवाले को नहीं बर्खूंगा और उसके सिवा जिसको चाहूंगा।

उसके सब गुनाह बर्खा दूँगा।

सवाल : रसुलुल्लाह (स.अ.) किन लोगों की अल्लाहतआला के पास शिक्षायत इर्मायेंगे ?

●●● रसुलुल्लाह (स.अ.) उन लोगों की शिक्षायत करेंगे जिनसे बर्खे बर्खे गुनाह सादिर हुवे हैं।

सवाल : बर्खे गुनाह क्या हैं ?

●●● बर्खे गुनाह बहुत से हैं। जैसाके किसीको बेसबब मार डालना, योरी करना, गैरशब्द की औरत से हराम करना, लवातत करना, किसी औरत से हराम करना, शराब पीना, व्याज खाना, किसी नेक औरत पर तोहमत (ईलाम) लगाना, जूठ बोलना वजैरा इन गुनाहों को 'गुनाहे कबीरा' कहते हैं। ईन्हे अज्बास (रजि.) ने 'कबाईर गुनाह' सत्र (७०) तक जिने हैं।

सवाल : क्या ऐसे गुनाह करनेवाला काफिर नहीं होता ?

●●● काफिर नहीं होता और यही हमारा मजहब है। मगर दूसरे मजहबवालों के पास अगर इस तरह का गुनेहगार बर्जैर तौबा करने के भर गया तो काफिर हो जाता है।

सवाल : वह कौन लोग हैं ?

●●● हजरात एहले सुन्नत इनको खारज कहते हैं।

सवाल : खारज कौन लोग हैं ?

●●● खारज वह लोग हैं, जो हजरत अली करमल्लाहु वजहु की खिलाफ़त को नहीं मानते और बाकी खलीफ़ों याने ह। अबूबकर सिद्दीक (रजि.) और ह। उमर बिन खताब (रजि.) और

ਉਸਮਾਨ ਬਿਨ ਈਫ਼ਿਸਾਨ (ਰਾਜਿ.) ਕੀ ਬੁਝ੍ਹਗਾ ਕਰਤੇ ਹੋ ਔਰ ਇਨਕੀ ਖਿਲਾਫ਼ਤ ਕੋ ਮਾਨਤੇ ਹੋਣੇ ਵਾਰਥਾਂ ਔਰ ਸ਼ੀਧਾਓਂ ਮੌਜੂਦਾ ਅਧਾਰਤ ਹੈ.

ਸਵਾਲ : ਸ਼ੀਆ ਲੋਗ ਕਿਧਾ ਏਅਤਕਾਏ ਰਖਤੇ ਹੋਣੇ ?

●●● ਸ਼ੀਆ ਮਜ਼ਹਬਵਾਦੇ ਸਿੱਖ ਹਿੱਤ ਅਲੀ (ਰਾਜਿ.) ਕੀ ਰਸੂਲੁਲਲਾਹ (ਸ.ਅ.) ਕੇ ਖਲੀਫ਼ਾਏ ਅਵਵਲ ਕਹੇਂਦੇ ਹੋਣੇ ਵਾਰਥਾਂ ਔਰ ਬਾਕੀ ਤੀਨੌ ਖਲੀਫ਼ਾਂ ਕੀ ਖਿਲਾਫ਼ਤ ਕੋ ਨਹੀਂ ਮਾਨਤੇ ਔਰ ਧੇ ਭੀ ਕਹੇਂਦੇ ਹੋਣੇ ਕੇ ਰਸੂਲੁਲਲਾਹ (ਸ.ਅ.) ਨੇ ਹਿੱਤ ਅਲੀ (ਰਾਜਿ.) ਕੀ ਅਪਨਾ ਖਲੀਫ਼ਾ ਬਣਾਯਾ ਥਾ. ਮਹਾਰ ਲੋਗਾਂਨੇ ਰਸੂਲੁਲਲਾਹ (ਸ.ਅ.) ਕੇ ਬਾਅਦ ਆਪਕੇ ਹੁਕਮ ਕੋ ਨਹੀਂ ਮਾਨਾ ਔਰ ਉਨਕੇ ਜੁ ਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਚਾਹਾ ਕਿਧਾ. ਧਾਨੇ ਅਭੂਭਕਰ ਸਿਦੀਕ (ਰਾਜਿ.) ਕੀ ਰਸੂਲੁਲਲਾਹ (ਸ.ਅ.) ਕੇ ਹੁਕਮ ਕੇ ਬਰਖਿਲਾਫ਼ ਖਲੀਫ਼ਾ ਬਣਾਯਾ. ਗਰੜ ਇਨ ਮਨਘਤ ਬਾਤਾਂ ਕਾ ਧਕਿਨ ਰਖਤੇ ਹੋਣੇ ਔਰ ਰਸੂਲੁਲਲਾਹ (ਸ.ਅ.) ਕੇ ਬਾਕੀ ਖਲੀਫ਼ਾਂ ਕੀ ਸ਼ਾਨ ਮੌਜੂਦਾ ਬੂਰਾ ਭਲਾ ਕਹੇਂਦੇ ਹੋਣੇ.

ਸਵਾਲ : ਹਮਾਰੇ ਮਜ਼ਹਬ ਮੌਜੂਦਾ ਇਨਕਾ ਕੋਈ ਫੇਸਲਾ ਹੁਵਾ ਹੈ?

●●● ਹਮਾਰੇ ਪਾਸ ਅਭੂਭਕਰ ਸਿਦੀਕ (ਰਾਜਿ.) ਰਸੂਲੁਲਲਾਹ (ਸ.ਅ.) ਕੇ ਖਲੀਫ਼ਾਏ ਅਵਵਲ ਹੋਣੇ ਵਾਰਥਾਂ ਔਰ ਉਮਰ (ਰਾਜਿ.) ਖਲੀਫ਼ਾਏ ਹੁਵਵਮ ਹੋਣੇ. ਇਨਕੀ ਸ਼ਾਖਾਵਾਨ ਕਹੇਂਦੇ ਹੋਣੇ ਇਨ ਦੀਨਾਂ ਖਲੀਫ਼ਾਂ ਕੀ ਬਾਕੀ ਦੀਨਾਂ ਖਲੀਫ਼ਾਂ ਪਰ ਬੁਝ੍ਹਗਾ ਹੋਣੇ.

ਖਲੀਫ਼ਾਏ ਸੁਵਵਮ (ਤੀਜੇ ਖਲੀਫ਼ਾ) ਹਮਾਰੇ ਪਾਸ ਉਸਮਾਨ (ਰਾਜਿ.) ਹੋਣੇ ਔਰ ਖਲੀਫ਼ਾਏ ਚਲਾਕੂਮ (ਚੌਥੇ ਖਲੀਫ਼ਾ) ਹ. ਅਲੀ ਇੰਜੇ ਅਭੀ ਤਾਲਿਬ (ਰਾਜਿ.) ਹੋਣੇ. ਇਨ ਦੀਨਾਂ ਖਲੀਫ਼ਾਂ ਕੀ ਬਰਾਬਰ ਮੁਹਾਰਤ ਰਖਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ. ਜੂਠੇ ਸਾਡੇ ਜਘਣਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਉਲਜਨਾ ਚਾਹਿਏ. ਇਨ ਦੀਨਾਂ ਮੈਂ ਜਧਾਦਾ ਬੁਝ੍ਹਗਾ ਕੌਨ ਹੈ, ਇਸਕਾ ਫੇਸਲਾ ਹਮਾਰੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ.

સવાલ : ક્યા શીઆ મજહબવાળે હ. અલી (રજિ.) કો ખલીફા કહેને પર બસ કરતે હું યા ઓર બાતો મેં ભી જગ્ઘો કરતે હું ?

●●● હા, ઓર દીગર બાતો મેં ભી જગ્ઘતે હું. વો કહેતે હું કે હ.અલી (રજિ.) રસૂલુલ્લાહ (સ.અ.) કે બરાબર હું.

સવાલ : ક્યા યે લોગ હ. અલી (રજિ.) સે કિસી તરફ કા ગુના ન હોને કે મોઅતકિદ હું ?

●●● હ. અલી (રજિ.) કો માસૂમ કેહતે હું. બલ્કે અલી (રજિ.) કી ઔલાદ કો ભી માસૂમ કેહતે હું.

સવાલ : ક્યા કયામત તક જો ઔલાદ હ.અલી (રજિ.) કી હોગી વહ સબ માસૂમ હું ?

●●● ઐસા નહીં હું, ઉનકા બધાન યે હું કે બારા (૧૨) ઈમામ માસૂમ હું ઉનકે નામ યે હું.

- (૧) હઝરત અમીરુલ્મોમિનીન અલી (રજિ.)
- (૨) હઝરત ઈમામ હસન (રજિ.)
- (૩) હઝરત ઈમામ હુસૈન (રજિ.)
- (૪) હઝરત ઈમાન ઝૈનુલઅબિદીન (રજિ.)
- (૫) હઝરત ઈમામ બાકર (રજિ.)
- (૬) હઝરત ઈમામ જાફર સાદિક (રજિ.)
- (૭) હઝરત ઈમામ મૂસા કાਜિમ (રજિ.)
- (૮) હઝરત ઈમામ અલી બિન મૂસારજા (રજિ.)
- (૯) હઝરત ઈમામ મુહમ્મદ જવ્વાદ (રજિ.)
- (૧૦) હઝરત ઈમામ અલી અલ્જાફી (રજિ.)
- (૧૧) હઝરત ઈમામ હસન અસુકરી (રજિ.)
- (૧૨) હઝરત ઈમામ મુહમ્મદ (રજિ.)

ઈમામ મુહમ્મદ કો 'મહદી' કેહતે હૈ ઔર ઉનકો જિંદા માનતે
હું કે યે છિપે હુવે હૈ ઔર અખીર જમાને મેં જાહિર હો જાયેગે.

સવાલ : ઈની ઈમામો કે માસૂમ હોને પર કોઈ દલીલ ભી બધાન
કરતે હૈને ?

●●● કુરાખાનોહદીસ ઔર ઈજમાએ ઉમત સે કોઈ દલીલ નહીં
બધાન કરતે ઔર બહુત સી બેકાર બાતોં કેહતે હૈ જીનસે
ઉનકા માસૂમ હોના સાબિત નહીં હોતા.

સવાલ : જિસને અમીરુલ્મોભિનીન હ. અલી (રજિ.) કો ખલીફાએ
અવ્વલ નહીં માના હૈ યા હ. અલી (રજિ.) સે લગાઈ જગડા
કિયા હૈ ઉસ પર ક્યા હુકમ કરતે હૈને ?

●●● જિસને હઝરત અલી (રજિ.) કો રસૂલુલ્લાહ (સ.અ.) કા
ખલીફાએ અવ્વલ નહીં માના ઉસકી ફાસિક કેહતે હૈ ઔર
જિસને અમીરુલ્મોભિનીન હ. અલી (રજિ.) સે જંગ કી હૈ
ઉસકો કાફિર કેહતે હૈ. મુઆજલ્લાહ.

સવાલ : ક્યા યે લોગ ઉન સહાબા ઔર ઔલિયા અલ્લાહકો જો હઝરત
અલી (રજિ.) કો ખલીફાએ અવ્વલ નહીં માનતે હૈ ફાસિક
કહેતે હૈને ?

●●● હાં, સબ કો ફાસિક કહેતે હૈ, મુઆજલ્લાહ.

સવાલ : આં હઝરત (સ.અ.) કી સબ બીબીઓ કો ભી બૂરા ભલા
કહેતે હોગે, કયોકે સબ બીબીયાં હઝરત અલી (રજિ.) કો
ખલીફાએ અવ્વલ નહીં માનતી થીં ?

●●● બેશક, આં હઝરત (સ.અ.) કી સબ બીબીયાં હ. અલી
(રજિ.) કો ખલીફાએ અવ્વલ નહીં કેહતી થી, ઈની સબ કો
બૂરા ભલા કહેતે હૈ, મગર ઈની સબ મેં હ. બીબી આયેશા
(રજિઅલ્લાહઅન્હા) કો બહુત બૂરા કેહતે હૈ ઔર ઉનસે બહુત

ਦੁਸ਼ਮਨੀ ਰਖਤੇ ਹੋਏ, ਕਿਧੂਕੇ ਆਧੇਸਾ (ਰਾਜਿ.) ਨੇ ਹ. ਅਲੀ (ਰਾਜਿ.) ਸੇ ਝੰਗ ਕੀ ਹੈ।

ਸਵਾਲ : ਆਂ ਹਜ਼ਰਤ (ਸ.ਅ.) ਕੀ ਬੀਬੀਯਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਭੁਜੂਗ ਕੌਨਸੀ ਬੀਬੀ ਹੈ ?

●●● ਬੀਬੀ ਖੁਦੈਜਤੁਲਖਾਨਾ (ਰਾਜਿ.) ਹੈ, ਜੋ ਬੀਬੀ ਫਾਤਿਮਤੁਲਖਾਨਾ (ਰਾਜਿ.) ਕੀ ਮਾਂ ਹੈ।

ਸਵਾਲ : ਉਨਕੇ ਬਾਅਦ ਕੌਨਸੀ ਬੀਬੀ ਜਧਾਦਾ ਭੁਜੂਗ ਹੈ ?

●●● ਬੀਬੀ ਆਧੇਸਾ ਸਿਦੀਕਾ (ਰਾਜਿ.) ਹੈ।

ਸਵਾਲ : ਹ.ਬੀਬੀ ਫਾਤਿਮਤੁਲਖਾਨਾ (ਰਾਜਿ.) ਕੇ ਜੋ ਹ.ਰਸੂਲੁਲਖਾਨ (ਸ.ਅ.) ਕੀ ਸਾਹਬਜਾਈ ਹੈਂ, ਕਿਆ ਕਿਆ ਫਿਲਾਈ ਹੈ ?

●●● ਬੀਬੀ ਫਾਤਿਮਤੁਲਖਾਨਾ (ਰਾਜਿ.) ਕੀ ਆਂਹਜ਼ਰਤ (ਸ.ਅ.) ਨੇ ਬਣੀ ਤਾਰੀਫ ਕੀ ਹੈ ਔਰ ਫਰਮਿਆ ਹੈ ਕੇ ਫਾਤਿਮਾ (ਰਾਜਿ.) ਦੁਨਿਆ ਕੀ ਔਰਤੋਂ ਕੀ ਸਰਦਾਰ ਹੈ।

શુકો - એહસાન

અલ્લાહતાલા કા લાખલાખ શુકો હે કે દેઢસાલ કે મુખ્સર અર્સો મેં કૌમ કે નૌજવાનોં ઔર બચ્ચોં કે લિયે યે તીસરી ડિતાબ કી ઈશાઅત કા કામ અલ્લાહતાલાને અપને ઇસ નાચીજ બંદ સે લિયા. ઇસકે પહેલે 'જિન્કુલાહ કુર્યાન કી રોશની મેં' જનવરી '૮૬ મેં ઔર 'હમારી નમાજ ઔર હમારી દુઆ' ફરવરી '૮૭ મેં શાયે હો ચૂકી હે ઔર અથ માઈ '૮૭ મેં ડિતાબ 'અલ્લ અકાઈદ' કે દોનોં હિસ્સે આપકે હાથ મેં હું.

નમાજ, રોજા ઔર શરીરીત કે દૂસરે જુરૂરી અરકાન કી તાલીમ કે બાદ, સબસે અહમ ચીજ જિસકો મજબૂતો મુસ્તાકમ કરને કી જુરૂરત હે વો 'અકીદા' હૈ. અકીદા પુખ્તા હોગા તો ઇમાન ભી મુસ્તાકમ હોગા.

'અલઅકાઈદ' છસી સિલબિલે કી ઓક કળી હું, જિસે અલ્લામા સૈયદ અશરફ 'શમ્સી' સાહબ યદૃલાહી (ર.ા.) ને છ.સ. ૧૮૧૩ મેં (હિ. ૧૩૨), સુલાનુલ વાચેજીન, મૌલાના સૈયદ મર્તુજા સાહબ 'યદૃલાહી' કી ફર્માઇશ પર કમાસિન બચ્ચોં કી દીની તાલીમ કે લિયે લિયા થા. ઇસકા હિસ્ટી ઔર અંગેજ તજુંા 'મર્કજી અંજુમને મહદ્વિયા' હૈદરાબાદ કી તરફ સે શાયે હો ચૂકા હું.

ઇસ ડિતાબ કો પઠને સે ઐસા મહેસૂસ હોતા હું કે જેસે હમ ડિસી બળે આલિમો ફાળિલ હગરત કી મહેફિલ મેં, ઉનકી સોહબત મેં, ઉનકે સામને બૈઠે હુવે હું ઔર ઉનસે તરહ તરહ કે સવાલ કર રહે હું ઔર વહ જવાબ દે રહે હું. લિહાજા ઇસ ડિતાબ કે મુનાલેએ સે અલ્લાહતાલા કે ઉસ હુકમ કી ભી પાંચંથી હો જાતી હું, જુસે અલ્લાહતાલા ને કુર્યાને મજૂદ મેં હું ઇર્દ્દ્દુદ ફર્માયા હું કે

વસ્ત્રાલુ અહલિજી જિન્કરિ ઇન્કુન્ટ્રુ લાતઅલમુન.

અગર તુમ નહીં જાનતે હો તો 'એહલેજિઝ' સે (જાનનેવાલોં સે) પૂછ લિયા કરો.

મુજે ઉમ્મીદ હું કે યે ડિતાબ ઐસે લોગોં કો જો અપની દીની માલુમાત બઢાના ચાહતે હું ઔર સહી ઇસ્લામી ઔર મહદ્વિયા અકાઈદ કો જાનના ચાહતે હું જુરૂર ફાયદે મંદ સાબિત હોગી.

આખિર મેં મેં ઉન સબ લોગોં કા શુક્રિયા અદા કરતા હું, જિન્હોને ઇસ ડિતાબ કી ઈશાઅત મેં મેરી મદદ કી. ખુસુસન મેરે વાલિદે બુર્જુગવાર પીરો મુશીદ હગરત સૈયદ રોશનમિયાં સાહબ કા જિનકે જેરે નિગરાની ઇસ ડિતાબ કા ગુજરાતી લિપી મેં અનુવાદ હુવા ઔર સૈયદ મુસ્તિફા મુંબારક યદૃલાહી ફરજંડે હગરત સૈયદ કાસિમિયાં સાહબ (એહલે બળોદા) કા જિન્હોને રાતોં કો જાગ કર ઇસ ડિતાબ કી 'કોમાયુર્ર કોપી' નિકલવાને મેં મેરી મદદ કી, ઔર સૈયદ અલી 'નદીમ' યદૃલાહી કા ભી શુક્રગુજાર હું જિન્હોને ઇસ ડિતાબ કે પહેલે હિસ્સે કા 'ફાઇનલ મુફ રીડિંગ ડિયા ઔર ખુસુસી તૌર પર ધી યદૃલાહી ટ્રસ્ટ, હૈદરાબાદ કે કારફર્માઓં કા ભી શુક્રગુજાર હું જિન્હોને ઇસ ડિતાબ કી ઈશાઅત મેં અહમ હિસ્સા લિયા ઔર ઇસ ડિતાબ કે દોનોં હિસ્સોં કે 'ટાઇટલ કવર' કે અખ્રાજાત બદાશ્ટ કિયે. અલ્લાહતાલા સે દુઆ હું કે વો ઇસ ટ્રસ્ટ કો તરકી ઔર કામિયાબી અતા ફર્માએ તાકે ઉન્હોને કોમે મહદ્વિયાકી બિદમત કા જો બેળા ઉઠાયા હું વો બખૂબી અંજામ પાતા રહે.

ડૉ. સૈયદ અશરફ "યદૃલાહી" બિન હગરત સૈયદ રોશન મિયાં "યદૃલાહી"

તા. ૨૨-૫-૧૯૯૭